

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky

**Životní prostředí jako předmět trestné činnosti
postihované trestním právem na území
České republiky**

Bakalářská práce

Autor: Denis Láznička

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Michal Hrib, Ph.D.

2021

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bc. Denis Lázníčka

Krajinářství
Územní technická a správní služba

Název práce

Životní prostředí jako předmět trestné činnosti postihované trestním právem na území České republiky

Název anglicky

Environment as the subject of criminal offence punished by criminal law on the territory of the Czech Republic

Cíle práce

Cílem práce je analýza vývoje protiprávního chování postihovaného trestním právem na úseku životního prostředí po účinnosti nového trestního zákoníku číslo 40/2009 Sb. Autor vyhodnotí přehledy údajů z veřejně dostupných databází vztahujícími se k tématu. Součástí práce bude také povonání zjištěných výsledků se situací v okolních zemích (např. se Slovenskem a Rakouskem).

Metodika

V teoretické části a v rešerši autor analyzuje vývoj trestné činnosti na úseku životního prostředí na území ČR po roce 1989 a důrazem na situaci po přijetí nové trestní úpravy po roce 2009 (trestní zákoník číslo 40/2009 Sb.).

Autor vyhodnotí a prezentuje výsledky zjištěné analýzou dostupných databází a statistických přehledů především Ministerstva spravedlnosti ČR, Policie ČR, České inspekce životního prostředí.

V diskusi budou zjištěné výsledky porovnány se situací v okolních zemích (srovnány např. se Slovenskem a Rakouskem).

Harmonogram

do konce ledna 2021 – předložení rešerše k teoretické části

průběžně do konce března 2021 – zpracování dat z dostupných databází

do konce března 2021 – předložení návrhu diskuse a závěrů práce vedoucímu práce

Práce bude vytvořena v souladu s formálními požadavky uvedenými v platných doporučených pravidlech pro zpracování bakalářských a diplomových prací na FLD.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran textu bez příloh

Klíčová slova

ochrana životního prostředí, trestní právo, trestné činy proti životnímu prostředí, trestní zákoník

Doporučené zdroje informací

- CEMPÍREK, M. K trestní odpovědnosti právnických osob. Lesnická práce, 2015, roč. 94, č. 3. s. 35-37
- DELREUX, T. – HAPPAERTS, S. Environmental Policy and Politics in the European Union (The European Union Series). Macmillan Education UK, 2016, 320 pp., ISBN 0230244254, 9780230244252
- DROBNÍK J., DVOŘÁK, P. Lesní zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2010, 304 s. ISBN 978-80-7357-425-3
- HÁCHA, E. Slovník veřejného práva československého. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, 995 s. ISBN 80-902752-8-1
- JARMIČ, L. Trestní právo a ochrana životního prostředí. Trestněprávní revue, 2010, roč. 9, č. 9, s. 269-275
- POKORNÁ, L. – ZIČHA, J. Nová úprava některých skutkových podstat trestných činů proti životnímu prostředí. Trestněprávní revue, 2012, roč. 11, č. 4. s. 79-85
- PŮRY, F. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2932-3038 (Hlava VIII Trestné činy proti životnímu prostředí)
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C.H. Beck. 2012, 3632 s., ISBN 978-80-7400-428-5

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – FŽP

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Michal Hrib, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 13. 11. 2020

prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 1. 3. 2021

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 10. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: **Životní prostředí jako předmět trestné činnosti postihované trestním právem na území České republiky** vypracoval samostatně a citoval jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použil a které jsem rovněž uvedl na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědom, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědom, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze dne 31. března 2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu Mgr. Ing. Michalu Hřibovi, Ph.D. za vedení této bakalářské práce. Dále bych rád poděkoval své rodině a blízkému okruhu přátel za trpělivost a podporu při studiu.

Životní prostředí jako předmět trestné činnosti postihované trestním právem na území České republiky

Abstrakt

Tématem této bakalářské práce je analýza vývoje trestné činnosti proti životnímu prostředí v České republice po přijetí trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., a to především prostřednictvím analýz veřejně dostupných údajů z databází Policie ČR, České inspekce životního prostředí a Ministerstva spravedlnosti ČR. V diskuzní části práce jsou výsledky této analýzy porovnány s údaji o trestné činnosti vztahující se k životnímu prostředí na Slovensku a v Rakousku. V závěru práce jsou shrnuty poznatky a na základě zjištění uvedeny připomínky a doporučení.

Klíčová slova:

ochrana životního prostředí, trestní právo, trestní zákoník, trestné činy proti životnímu prostředí, trestná činnost, statistiky trestné činnosti

Environment as the subject of criminal offence punished by criminal law on the territory of the Czech Republic

Abstract

The topic of this bachelor's thesis is the analysis of the development of environmental crime in the Czech Republic after enacting of the Criminal Code No. 40/2009 Sb., primarily through analyzes of publicly available databases from the sources of the Police of the Czech Republic, Czech Environment Inspection and the Ministry of Justice of the Czech republic. In the discussion part of the work, the results of this analysis are compared with data of environmental crime from Slovakia and Austria. At the end of the work, the findings are summarized and there are given comments and recommendations based on these findings.

Keywords:

environmental protection, criminal law, criminal code, environmental crime, criminal activity, crime statistics

Obsah

1.	Úvod.....	1
2.	Cíle práce	3
3.	Teoreticko-rešeršní část.....	4
3.1	Trestně-právní ochrana životního prostředí v ČR	4
3.1.1	Nástin vývoje do roku 1989.....	4
3.1.2	Trestní zákon a životní prostředí (období 1989-2010)	5
3.1.3	Trestní zákoník	8
3.2	Příklady páchané trestné činnosti na životním prostředí.....	24
3.2.1	Poškození lesa.....	24
3.2.2	Neoprávněné nakládání s odpady	24
3.2.3	Nelegální obchod s chráněnými druhy	25
3.2.4	Pytláctví	27
3.2.5	Týrání zvířat	28
4.	Praktická část	30
4.1	Metodika.....	30
4.2	Výsledky.....	31
4.2.1	Obecné statistiky trestných činů na životním prostředí.....	31
4.2.2	Statistiky jednotlivých druhů trestných činů	35
5.	Diskuze	37
5.1	K trestně-právní úpravě životního prostředí.....	37
5.2	K trestné činnosti proti životnímu prostředí.....	39
5.3	Porovnání se Slovenskem.....	42
5.4	Porovnání s Rakouskem	46
5.5	Doporučení a návrhy	49

6. Závěr.....	51
Přehled literatury a použitých zdrojů	53
Seznam grafů	57
Seznam tabulek.....	57

1. Úvod

Životní prostředí je jednou ze základních podmínek existence života na Zemi. Přesto se však nejedná o samozřejmost. Podle současné úrovně poznání a předpokladů vznikl vesmír, a to, co je v něm, náhodou. Stovky miliard planet rozprostřené na nepředstavitelné ploše, a pouze jediná z nich se vymodelovala tak, aby na ní mohl vzniknout život.

Podmínky nastavené v okolním vesmíru nejsou obecně pro buněčný život vhodné, a i kdyby se nakonec podařilo získat prostředky a technologie na kolonizaci ostatních planet, s největší pravděpodobností se to odrazí na životě organismů a jejich stavbě a fungování. Reálnější však je, že se lidstvo do tohoto bodu, kdy bude schopné kolonizovat ostatní planety, ani nedostane, pokud bude nešetrně a neudržitelně hospodařit s přírodními zdroji a negativně ovlivňovat životní prostředí a žít ve vztahu k Zemi paraziticky – to je cesta k anihilaci. Z tohoto důvodu je potřeba životní prostředí planety Země chránit jako něco unikátního, jedinečného, nenahraditelného.

Jedním z důležitých nástrojů ochrany životního prostředí je i právo, které reguluje a upravuje interakci člověka s životním prostředím, jeho jednotlivými složkami, a snaží se vést směrem dlouhodobé udržitelnosti tohoto především v dnešní době fenoménu. Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí definuje životním prostředím vše, co vytváří přirozené podmínky, které jsou esenciální pro život a existenci organismů včetně člověka, a které je zároveň předpokladem pro jejich dalšího rozvoj a vývoje. Složkami životního prostředí jsou především voda, ovzduší, půda, horniny, ekosystémy, energie a organismy – všechny tyto oblasti jsou ve větší nebo menší míře pod ochranou práva. Kromě právní regulace je neméně důležitou složkou práva i sankcionování chování, které je v rozporu s právem, je nežádoucí a má za následek poškozování životního prostředí v jeho nejrůznějších formách.

V oblasti sankcionování protiprávního jednání na životním prostředí se rozlišuje správně-právní a trestně-právní úprava. Správně-právní úprava se zabývá prvotními odchylkami a porušováním právních norem, které mají méně škodlivý dopad. Jedná se o tzv. přestupky. Trestně-právní úprava se naproti tomu zabývá chováním podstatně závažnějším, a to trestnými činy, které jsou explicitně uvedeny v trestně-právním kodexu. Podle zásady *nullum crimen sine lege* lze totiž trestat pouze takové jednání,

které kodex vymezuje jako trestné, a to pouze trestem v kodexu taxativně uvedeným, v souladu s právním principem *nulla poena sine lege*. Základním pramenem trestního práva v České republice je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Tato práce se zabývá analýzou protiprávního chování vymezeného současnou trestně-právní úpravou v oblasti životního prostředí. V praktické části budou vyhodnoceny statistické údaje vázané k této trestné činnosti, získané z veřejně dostupných databází Policie ČR, České inspekce životního prostředí a Ministerstva spravedlnosti ČR, jako institucí zaštiťujících aktivity orgánů činných v trestním řízení a v trestním procesu. Výsledky budou porovnány s trestnou činností proti životnímu prostředí na Slovensku nebo Rakousku.

2. Cíle práce

Cílem této práce je analyzovat vývoj protiprávního chování postihovaného trestním právem na úseku životního prostředí po účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

První část práce, řešeršně-teoretická, se dělí na dvě kapitoly. První kapitola má za cíl obsáhnout vývoj trestně-právní úpravy na úseku životního prostředí v České republice, s akcentem na aktuálně platnou právní úpravu *de lege lata*. Ve druhé kapitole budou prezentovány příklady páchané trestné činnosti na životním prostředí.

V druhé části práce, praktická, budou prezentovány a vyhodnoceny přehledy statistických údajů z veřejně dostupných databází Policie ČR, České inspekce životního prostředí a Ministerstva spravedlnosti ČR.

3. Teoreticko-rešeršní část

Tato část práce se v první kapitole zabývá trestně-právní ochranou životního prostředí a jejím vývojem od roku 1989 do současnosti, se zaměřením na aktuální trestní zákoník a trestné činy proti životnímu prostředí.

Ve druhé kapitole této části jsou pak uvedeny příklady páchané trestné činnosti na životním prostředí z hlediska judikatury českých soudů.

3.1 Trestně-právní ochrana životního prostředí v ČR

3.1.1 Nástin vývoje do roku 1989

Počátky trestního práva v českých zemích ve formátu, v jakém se vyvinulo do dnešních dnů, je možné situovat do období 19. století, kdy nejen trestní právo, ale i ostatní právní odvětví, procházejí značnými změnami vlivem osvícenských myšlenek a teocentrismus ustupuje antropocentrismu. Objevují se první znaky systematičnosti, dochází ke kodexovému oddělení hmotného a procesního práva, a v případě trestního práva pak dochází i k dělení protiprávních činů na zločiny, přečiny a přestupky (MALÝ, 2010).

Trestně-právní ochranu životního prostředí zde bylo možné dohledat pouze zprostředkovaně, a to pomocí ustanovení skutkových podstat týkajících se především porušování vlastnických práv, ať už soukromých osob nebo panovníka. Za závažné trestné činy byly považovány např. krádeže nebo zhářství.

Tato situace přetrvávala až do poloviny 20. století, kdy došlo ke změně státního aparátu a nastolení komunistického režimu. Tyto změny se reflektovaly i v právu, v rámci tzv. právnické dvouletky totiž byla v průběhu let 1948 až 1950 rekonstruována všechna základní právní odvětví, tedy i trestní právo. V trestním zákoně č. 86/1950 Sb., a posléze v jeho nástupci zákoně č. 140/1961 Sb. se objevují nová vymezení trestných činů, která se uplatňovala i k ochraně životního prostředí, byť opět nepřímo. Jedná se například o trestný čin Poškození majetku v socialistickém vlastnictví –

například nezákonná těžba státních lesů, doprovázená krádeží dřevní hmoty (ŠILAR, 1980).

V rámci kolektivizace a alokace pracovních sil do zemědělství vzrůstala potřeba ochrany zemědělských zvířat a plodin. V trestním zákoně se tak objevila ustanovení skutkových podstat trestných činů, která se týkala šíření chorob hospodářských zvířat a užitkových rostlin (ustanovení § 189 až § 192).

Dalšími ustanoveními skutkových podstat trestných činů, které existují dodnes a zprostředkovaně je možné je považovat za trestně-právní ochranu životního prostředí, byly zneužití vlastnictví, poškození cizí věci nebo obecné ohrožení (DAMOHOŘSKÝ, 2010).

3.1.2 Trestní zákon a životní prostředí (období 1989-2010)

Po listopadových událostech roku 1989 došlo k mnoha změnám v rovině politické, společenské i legislativní v různých oblastech života, úseku životního prostředí nevyjímaje.

S rostoucí environmentální kriminalitou vzrůstala potřeba trestně-právních postihů trestné činnosti proti životnímu prostředí, které doposud ve své samotné formě chyběly. Trestná činnost páchaná na různých složkách životního prostředí byla trestána maximálně správními postihy dané nedostatečnou legislativou vztahující se k určitým složkám životního prostředí, anebo na vymezení a identifikaci trestného činu z oblasti trestných činů obecně nebezpečných nebo hospodářských (DAMOHOŘSKÝ, 2010).

Pro nápravu takového stavu dochází v roce 1990 k novelizaci trestního zákona č. 140/1961 Sb. novelizačním zákonem č. 175/1990 Sb. k a implementaci vymezení základních trestných činů ve vztahu k životnímu prostředí, které se dotýkaly jak trestně-právní ochrany životního prostředí, tak i trestně-právní ochrany vlastnických práv (PÚRY, 2000). Jednalo se o dvě nová ustanovení, která se souhrnně označovala jako Ohrožení životního prostředí. Stejně jako všechny trestné činy, byla i tato ustanovení zařazena do zvláštní části trestního zákoníku, a to pod Hlavu čtvrtou – Trestné činy obecně nebezpečné. Ustanovení těchto trestných činů proti

životnímu prostředí měla podobu právních norem s tzv. blanketní dispozicí a odkazovaly na právní předpisy ochrany životního prostředí a hospodaření s přírodními zdroji (ŠÁMAL, 1998). Důvodem použití blanketních dispozic bylo praktické hledisko, neboť v případě změny či vytvoření úplně nové právní úpravy k některé z dílčích složek životního prostředí není nutné měnit i ustanovení trestního zákoníku. Tato vymezení skutkových podstat jsou uvedena v § 181a a § 181b ohrožení životního prostředí úmyslné a nedbalostní. K takovému ohrožení životního prostředí mohlo dojít v případě hrubého porušení zvláštních předpisů o tvorbě a ochraně životního prostředí. V závislosti na rozsahu poškození se pak liší i výše a druhy možných trestů: § 181a – odnětí svobody až na 8 let, zákaz činnosti nebo peněžitý trest; § 181b – odnětí svobody až na 6 let, zákaz činnosti nebo peněžitý trest (ŠÁMAL, 2004).

Významným nedostatkem této trestně-právní úpravy byla nemožnost uplatnění v praxi hlavně z důvodu, že v ustanoveních trestných činů nebylo určeno, o jaké složky životního prostředí se jedná. Jako další identifikovaný nedostatek byl ten, že nebyly vymezeny pojmy týkající se rozsahu poškození jako značná újma nebo újma velkého rozsahu (KAFKA, 2003).

Problematika vymezení rozsahu poškození pak byla později částečně vyřešena činností Nejvyššího soudu při vyplňování mezer *de lege lata* interpretací ustanovení, a to konkrétně v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2001 (sp. zn. 5 Tz 274/2001), kde soud uváděl, že újmou se rozumí majetková škoda či ekologická újma, stanovení výše této újmy se pak řídí ustanovením § 89 odst. 11 trestního zákona, kde značnou škodou se rozumí škoda dosahující částky minimálně 500 000 Kč, škodou velkého rozsahu pak škoda dosahující částky minimálně 5 000 000 Kč. Vzhledem k absenci zvláštního právního předpisu týkajícího se výpočtu ekologické újmy a stanovení jejího rozsahu, je třeba při posuzování vycházet ze znaleckého posudku (ŠÁMAL, 2002).

Nová skutková podstata trestného činu, dnes řazeného mezi trestné činy proti životnímu prostředí, byla přidána zákonem č. 290/1993 Sb., který novelizoval trestní zákon. Jednalo se o trestný čin Pytláctví (§ 178a), který však byl řazen do Hlavy třetí – Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, jehož objektem byl nejen zájem na ochraně volně žijící zvěře, ale i ryb (ŠÁMAL, 2004). Jako trestné stanovil jednání, kdy někdo neoprávněně zasáhne do výkonu práva myslivosti (podle zákona

č. 23/1962 Sb., o myslivosti) nebo rybářského práva (zákon č. 102/1963 Sb., o rybářství) nebo kdo loví zvěř nebo ryby v době hájení a spáchá-li takový čin organizovaně (resp. společně s minimálně dvěma osobami), zvláště zavrženíhodným způsobem.

Zákonem č. 557/1991 Sb. dochází k novelizaci trestního zákona a zavedení ustanovení § 203 Týrání zvířat, který nahradil zrušené ustanovení § 203 Příživnictví. Trestný čin se nachází pod Hlavou pátou – Trestné činy hrubě narušující občanské soužití. Cílem ochrany tohoto ustanovení jsou zvířata jako živý tvorové, kteří jsou schopni pociťovat bolest a utrpení, a u nichž je nutná ochrana před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcení bez důvodu. Takový trestný čin lze spáchat pouze úmyslně. Zvířetem se pak rozumí každý živý obratlovec (vyjma člověka) v jeho samotné životaschopné formě (neexistuje zde tedy právní fikce jako u člověka *nasciturus*) (ŠÁMAL, 2004). Zavedením tohoto trestného činu dochází k posunu sankcionování nežádoucího chování na úseku ochrany zvířat před týráním, kterým se na správní rovině zabývá zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

V roce 2002 vstupuje v platnost euronovela trestního zákona zákonem č. 134/2002 Sb., jejíž cílem bylo zjednodušit postih trestných činů proti životnímu prostředí a také sjednotit a harmonizovat trestněprávní problematiku životního prostředí v rámci nadcházejícího členství v Evropské unii (DAMOHORSKÝ, 2010) a taktéž reagovat na vzrůstající trestnou činnost na úseku životního prostředí, jako byl nelegální obchod s ohroženými druhy nebo nezákonné kořistnění lesních porostů, které do té doby od počátku 90. let vzrůstalo (SOUKUP, 2001). Touto zmíněnou novelou dochází ke výraznému posílení trestně-právní ochrany životního prostředí. Novela přináší úpravy obecných ustanovení a jejich formulací, z nichž vyplývaly výkladové a aplikační problémy, a celkovou synchronizaci právního řádu s některými mezinárodními úmluvami v oblasti ochrany životního prostředí a potírání environmentální kriminality (NOVOTNÝ, 2002), a z kterýchžto úmluv vyplývala přímo povinnost zavedení trestně-právního postihu v daných otázkách životního prostředí. Jednalo se například o Basilejskou úmluvu nebo Úmluvu CITES (DAMOHORSKÝ, 2010).

Kromě zmíněných změn, které novela přinesla v oblasti obecných ustanoveních trestných činů §181a a §181b, došlo také k přidání nových zvláštních trestných činů (KAFKA, 2003). Na rozdíl od dvou předchozích ustanovení, které můžeme brát jako obecné trestné činy na úseku životního prostředí (MV ČR, 2007), následující spadají mezi zvláštní privilegované skutkové podstaty (ŠÁMAL, 2004). Jedná se jmenovitě o §181c Poškození lesa těžbou, §181e Nakládání s nebezpečnými odpady a §181f Neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. Novela ovšem nezměnila systematiku, a tyto nové trestné činy jsou tak přiřazeny opět pod Hlavu čtvrtou – Trestné činy obecně nebezpečné (CHMELÍK, 2005).

Stejně tak se zcela neodstranily některé aplikační problémy týkající se postihování trestné činnosti na životním prostředí v souvislosti s ustanoveními těchto trestných činů. Například u trestného činu § 181c Poškození lesa těžbou, kdy pachatelé vykáceli několik ploch v lese, jejichž výměra nedosahovala hranice trestnosti, nebylo možné holé seče vzniklé trestnou činností sčítat, a tak nebylo možné naplnit skutkovou podstatu trestného činu (ZEZULOVÁ, 2003).

3.1.3 Trestní zákoník

Doposud nejvýznamnější kodifikační změnou v oblasti trestně-právní ochrany životního prostředí bylo přijetí nového (a stále aktuálního) trestního zákoníku, zákona č. 40/2009 Sb., s účinností od 1.1.2010, který je současným hlavním pramenem hmotného trestního práva (STANĚK, 2010). V trestním zákoníku, v jeho zvláštní části, se nově objevila Hlava VIII s názvem Trestné činy proti životnímu prostředí. Ne všechny zde uvedené protiprávní činy patří mezi tradiční trestné činy proti životnímu prostředí v pravém slova smyslu, jejich součástí jsou i tzv. trestné činy zemědělské – jako např. šíření nemoci zvířat a užitkových rostlin (DAMOHOŘSKÝ, 2011).

Následná novelizace trestního zákoníku zákonem č. 330/2011 Sb. implementovala směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí. Tímto pramenem unijního práva byla členskými státy uložena povinnost zavést nové skutkové podstaty trestných činů a jejich trestní sankce,

a to s ohledem na nárůst trestných činů proti životnímu prostředí, jejichž páčání začalo nabývat mezinárodního rozměru a stávat se promyšleně organizovaným, a o to víc i nebezpečnějším (DRAŠTÍK, 2015). Primárním cílem byla tedy harmonizace a europeizace trestního práva z pohledu trestání takovéto činnosti, a i jejího vyšetřování. Důraz je přitom kladen např. na jednání, při nichž dochází k vypouštění, emisím nebo uvolňování množství materiálu nebo ionizujícího záření do ovzduší, půdy nebo vody, které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví osob, dále sběr, přeprava a zpracování nebezpečných odpadů, které mohou způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví člověka nebo na životním prostředí, nebo usmrcování, ničení či držení a odchyt jedinců chráněných druhů rostlin nebo živočichů a obchod s nimi. Kromě povinnosti takovéto jednání trestně stíhat, zavádí směrnice dále povinnost, aby členské státy implementovaly do právního řádu i trestně-právní odpovědnost právnických osob v rozsahu požadovaných ustanovení trestněprávní ochrany životního prostředí (STEJSKAL, 2011).

Kromě této směrnice novela z roku 2011 implementovala i směrnici 2009/123/ES, která upravovala směrnici 2005/35/ES o znečištění lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání (DRAŠTÍK, 2015).

S ohledem na povinnost implementace některých trestných činů vycházejících ze směrnice, trestní zákoník obsahuje Hlava VIII celkem 17 paragrafů trestných činů proti životnímu prostředí a 2 paragrafová znění společných ustanovení. Rozsah Hlavy osmé je tak § 293 až § 308. Obecně druhovým objektem trestných činů proti životnímu prostředí je zájem na ochraně životního prostředí jako základního životního prostoru člověka, živočichů a dalších organismů. Životním prostředím se pak rozumí vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje, jak je ostatně uvedeno v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí (ŠÁMAL, 2012).

K naplnění skutkových podstat těchto trestných činů je třeba, aby došlo ke splnění podmínky protiprávnosti jednání pachatele a nastání nežádoucího stavu, čímž se rozumí ohrožení nebo poškození životního prostředí buď jako celku, nebo jeho jednotlivých složek oním protiprávním jednáním.

Společně i s přechozí trestně-právní úpravou, mohli být za tyto trestné činy stíhány pouze fyzické osoby, ale v roce 2011 je přijat zákon č. 418/2011 Sb., o trestní

odpovědnosti právnických osob, který nově umožňuje za tyto trestné činy stíhat i právnické osoby – vyjma trestného činu § 302 Týrání zvířat a § 304 Pytláctví (TUHÁČEK, 2015). Trestně-právní odpovědnost právnické osoby nastupuje v případě, že je čin spáchán jménem právnické osoby, v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti a jíž bude přičitatelný, a pokud zároveň je trestný čin spáchán osobou, která má vykonává řídicí, kontrolní nebo pracovní činnost a je členem právnické osoby (statutární orgán, jednatel, zaměstnanec, ...) (CEMPÍREK, 2015).

V následujících podkapitolách jsou podrobněji popsány jednotlivé trestné činy proti životnímu prostředí, rozdělené mezi obecné a zvláštní.

3.1.3.1 Obecné trestné činy proti životnímu prostředí

Trestné činy Poškození a ohrožení životního prostředí v ustanoveních § 293 (úmyslné) a § 294 (nedbalostní) trestního zákoníku (TZ) představují obecná ustanovení v souvislosti s ostatními (zvláštními) skutkovými podstatami trestných činů uvedenými v Hlavě VIII. Zásadní rozdíl zde je ten, že tyto obecné trestné činy chrání životní prostředí jako celek, kdežto zvláštní trestné činy (také označované jako speciální trestné činy (DRAŠTÍK, 2015)) chrání jednotlivé specifické složky. Což znamená to, že není možný jednočinný souběh trestných činů obecných a zvláštních (ŠÁMAL, 2012).

Poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293, § 294)

Trestný čin Poškození a ohrožení životního prostředí se vyskytuje ve dvou formách, úmyslné (§ 293) a nedbalostní (§ 294), a do větší míry jsou tato ustanovení převzata z ustanovení § 181a i §181b trestního zákona (DRAŠTÍK, 2015).

Podle daných ustanovení se těchto trestných činů dopustí ten, kdo úmyslně nebo nedbalostně poškodí složku životního prostředí, jako je půda, voda a ovzduší, a to buď ve větším rozsahu nebo na větším území, případně takovým způsobem, že tím může způsobit těžkou újmu na zdraví nebo smrt, nebo pokud je potřeba vzhledem k odstranění následků takového jednání vynaložit náklady ve značném rozsahu, nebo pokud je takové poškození a ohrožení životního prostředí zvýšeno nebo ztíženo jeho

odvrácení či zmírnění. Trestem za takové jednání je odnětí svobody až na 3 roky, v případě hrubé nedbalosti pak maximálně na 6 měsíců, nebo zákaz činnosti.

Pokud však pachatel spáchá tento trestný čin opětovaně, nebo jej způsobí z důvodu porušení nějaké zásadní povinnosti plynoucí z jeho zaměstnání, povolání nebo z titulu nějaké související funkce či postavení, nebo pokud mu taková povinnost byla udělena zákonem, může být potrestán až na 5 let odnětí svobody, z hrubé nedbalosti pak až na 2 roky. V případě, že pachatel spáchá tento trestný čin za účelem získání prospěchu velkého rozsahu pro sebe nebo pro jiného, hrozí mu trest odnětí svobody až na 8 let.

Stejně jako většina trestných činů proti životnímu prostředí, tak i ustanovení trestných činů § 293 a § 294 TZ obsahují blanketní dispozici, a podobně tomu je i v dalších evropských zemích (JARMICĚ, 2010), přičemž odkazují na zvláštní právní předpisy. V tomto případě se s ohledem na široké pojetí objektu trestného činu jedná o celou řadu právních předpisů (ŠÁMAL, 2012), např.:

- z. č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- z. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- z. č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu
- z. č. 289/1995 Sb., o lesích (lesní zákon)
- z. č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon)
- z. č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci
- z. č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a směsích (chemický zákon)
- z. č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší

Vzhledem k maximální množné hranici odnětí svobody lze trestný čin podle § 293 TZ klasifikovat jako zločin (podle § 14 trestního zákoníku).

3.1.3.2 Zvláštní trestné činy proti životnímu prostředí

Druhou částí trestných činů Hlavy VIII trestního zákoníku jsou zvláštní trestné činy proti životnímu prostředí. Objektem jejich ochrany jsou jednotlivé složky životního prostředí, opět specificky vymezené zvláštním právním předpisem (DAMOHORSKÝ, 2011). V porovnání se skupinou obecných trestných činů

proti životnímu prostředí mají většinou mírnější tresty, sankciováním se tak jejich větší část řadí mezi přečiny (výjimkou je trestný čin podle § 297, § 299, § 302 a § 302a).

Poškození vodního zdroje (§ 294a)

Trestný čin poškození vodního zdroje byl do trestního zákoníku zaveden až novelou č. 330/2011 Sb. Původně trestně-právní ochrana vodního zdroje spadala pod ustanovení § 293 a § 294 TZ, nicméně vodní zdroj (v ochranném pásmu) jako takový není samostatnou složkou životního prostředí, ale pouze součástí složky životního prostředí – vody. Proto byla jeho trestně-právní ochrana vymezena samostatně (ŠÁMAL, 2012).

Podle § 294a TZ se tohoto trestného činu dopustí ten, kdo zapříčiní, a to i z nedbalosti, poškození vodního zdroje se stanoveným ochranným pásmem takovým způsobem, že vodní zdroj zanikne nebo je oslaben důvod pro ochranu takového vodního zdroje. Trestem za takové jednání hrozí pachateli odnětí svobody až na 2 roky.

Jednáním, kterým dojde k poškození vodního zdroje, může být znečištění, snížení vydatnosti zdroje či kvality vody a obecně činností, které zapříčiní ztrátu nebo oslabení hodnot podmíněnosti nebo výjimečnosti ochrany – to znamená činností, při kterých dojde k hrubému porušení zájmů ochrany stanovené zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách (DRAŠTÍK, 2015).

Vodním zdrojem se stanoveným pásmem se podle § 2 odst. 8 a § 30 odst. 1 vodního zákona rozumí povrchové nebo podzemní vody, využívané zejména po pitné účely, u nichž je nutnost ochrany vydatnosti, zdravotní nezávadnosti či jakosti nebo které jsou zdrojem pitné vody (s průměrným ročním odběrem 10 000 m³), a u nichž na základě této nutnosti byla vyhlášena ochranná pásma vodoprávním úřadem.

Poškození lesa (§ 295)

Trestný čin poškození lesa byl z větší části převzat z ustanovení § 181c trestního zákona, které bylo nazváno Poškození lesa těžbou, s rozšířením skutkové podstaty v tom smyslu, že k poškození lesa a spáchání trestného činu podle § 295

nemusí dojít jenom těžbou, ale i jinou činností (ŠÁMAL, 2012). Nutnost tohoto doplnění v podstatě vyplynula z praxe, kdy podle předchozí úpravy nebylo možné účinně postihovat všechny případy závažného poškozování lesa, jako např. nařezávání stromů apod. (PLESL, 2012).

Podle § 295 odst. 1 TZ se tohoto trestného činu dopustí takovým jednáním, kdy těžbou lesa (resp. lesních porostů), popř. jinou činností, která je provedená v rozporu se zákonem č. 289/1995 Sb. (lesním zákonem), a způsobí tak vznik holé seče, závažné poškození lesa na celkové větší ploše nebo proředí lesní porost pod hranici zakmenění stanovenou lesním zákonem, a to na celkové větší ploše lesa. Pachatel za takové jednání může být potrestán odnětím svobody až na 2 roky nebo zákazem činnosti.

Podle § 295 odst. 2 TZ dopustí-li se pak takového jednání pachatel opětovně nebo vznikne-li jeho jednáním holá seč nebo proředění na celkové značné ploše lesa, bude potrestán odnětím svobody v rozmezí 6 měsíců až 4 roky nebo zákazem činnosti. Zde se jedná o kvalifikovanou skutkovou podstatou, kterou je vyjádřen vyšší zájem na ochraně lesa (CEMPÍREK, 2016).

Objektem trestného činu je zájem na ochraně lesa jako ekosystémové složky životního prostředí. Ustanovení trestného činu je opět formou blanketní dispozice, kdy zvláštním právním předpisem již zmiňovaný lesní zákon (DRAŠTÍK, 2015).

Jednáním, kterým se pachatel může dopustit tohoto trestného činu, je těžba lesních porostů a také jiná činnost, která je v rozporu s lesním zákonem. Například jedná se o protiprávní úmyslnou mýtní těžbu v porostech mladších 80 let nebo těžbu, která vytvoří holinu o velikosti větší než 1 ha, a která je provedena na celkové větší ploše lesa nebo celkové značné ploše lesa, o velikosti. Ke spáchání trestného činu dojde i v případě, dojde-li k připojení další holiny, a jejichž celkový součet pak bude přesahovat velikost 1,5 ha (resp. 3 ha) (ŠÁMAL, 2012). Trestným je též proředění porostu, k němuž může dojít např. nesystematickou těžbou v porostu, kdy nevznikají holiny jako souvislé plochy, ale celková hustota porostu poklesne pod tolerovanou hranici dle § 31 odst. 4 lesního zákona, tj. 0,7 zakmenění (DROBNÍK, 2010). Podle ustanovení § 296 odst. 2 se celkovou větší plochou myslí plocha o velikosti větší než 1,5 ha a celkovou značnou plochou plocha o velikosti větší než 3 ha. V případě, že těžební nebo jinou činností vznikne holina o velikost v rozmezí 1 až 1,5 ha, jedná se o přestupek (sankcionováno na správně-právní rovině) (DROBNÍK, 2010).

Plochy vzniklé touto činností však musí spolu bezprostředně sousedit a být souvislé stejně jako tomu bylo v případě ustanovení § 181c zákona č. 140/1961 Sb. Podle usnesení Nejvyššího soudu (sp. zn. 7 Tdo 639/2003) by se v opačném případě posuzovaly jako samostatné útoky, které by byly trestné pouze, pokud každá jednotlivá plocha by přesáhla 1,5 ha (resp. 3 ha). Tyto plochy pak nelze počítat a je nutno je posuzovat jako samostatné (ŠÁMAL, 2012). K ustanovení § 295 TZ je v tomto ohledu doposud relevantní interpretace soudů vázající se k z. č. 140/1961 Sb. vzhledem k s téměř doslovnému převzetí ustanovení (CEMPÍREK, 2015).

Neoprávněné vypouštění znečišťujících látek (§ 297)

Trestný čin neoprávněného vypouštění znečišťujících látek byl jako některé další skutkové podstaty trestných činů zaveden v reakci na transpozici evropských směrnic, v tomto případě konkrétně na směrnici 2009/123/ES o znečištění z lodí (ZICHA, 2012).

Podle § 297 odst. 1 TZ se tohoto trestného činu dopustí ten, a to i z nedbalosti, kdo by vypustil nebo nezabránil by vypuštění znečišťující látky z jakéhokoliv plavidla v rozporu s mezinárodní smlouvou. Trestem za takové jednání je odnětí svobody na 6 měsíců až 3 roky, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.

V případě, že je trestný čin spáchán pachatelem opětovně nebo ho spáchá jako člen organizované skupiny, uplatňuje se vyšší trestní hranice podle § 297 odst. 2 TZ, a to trest odnětí svobody na 1 rok až 5 let. Pokud je tímto činem spáchána těžká újma na zdraví nebo rozsáhlé škody na životním prostředí, rovněž dochází k aplikaci vyšší trestní hranice podle § 297 odst. 3 TZ – odnětí svobody na 2 roky až 8 let. Pokud by tímto trestným činem pachatel způsobil smrt, bude potrestán podle § 297 odst. 4 TZ odnětím svobody na 3 roky až 10 let (jestliže by se jednalo o úmysl, může nastat souběh s trestným činem vraždy podle § 140 TZ (ŠÁMAL, 2012)).

Objektem trestného činu je zájem na ochraně vodního prostředí a trestný čin lze spáchat jak vnitrostátně na vodním toku, tak i mimo Českou republiku (DRAŠTÍK, 2015). V druhém případě to je trestné pouze, pokud by se jednalo o loď nebo jiné námořní plavidlo registrované v námořním rejstříku Ministerstva dopravy (ŠÁMAL, 2012).

Jednáním, kterým lze spáchat tento trestný čin, může být vypouštění ropných, jedovatých kapalných a dalších znečišťujících látek do vod, mající za následek znečištění vodních ekosystémů (ŠÁMAL, 2012).

Neoprávněné nakládání s odpady (§ 298)

Trestný čin spočívající v neoprávněném nakládání s odpady byl podobně jako další trestné činy proti životnímu prostředí v méně změněné formě přejet z bývalého trestního zákoníku, konkrétně ustanovení § 181e.

Trestným jednáním, úmyslným i nedbalostním, je podle § 298 odst 1. TZ taková přeprava a doprava odpadů přes hranice státu, kdy dojde k porušení zvláštních právních předpisů upravující oblast nakládání s odpady, neboť k uvedené činnosti je nezbytné oznámení nebo souhlas orgánu veřejné moci. Stejně tak je vnímáno jako trestné falšování těchto a jiných souvisejících dokumentů nebo poskytnutí nepravdivých či zkreslených údajů. Pachatel se v tomto případě může dočkat trestu odnětí svobody až na jeden rok.

Podle § 298 odst. 2 TZ je dále trestným odkládání a přeprava odpadů, při němž bude způsobeno poškození nebo ohrožení životního prostředí. Za ta hrozí trest odnětí svobody až na 2 roky nebo zákaz činnosti.

Uplatnění vyšší trestní sazby se uplatní podle § 298 odst. 3 TZ i v případě, kdy se takového jednání dopustí pachatel jako člen organizované skupiny, opětovně nebo získá-li při něm značný prospěch pro sebe nebo pro jiného, a trestem odnětí svobody na 6 měsíců až 3 roky. Pokud se takový čin týká nebezpečného odpadu nebo pachatel pro sebe či jiného získal prospěch velkého rozsahu, je možné potrestat pachatele podle § 298 odst. 4 TZ odnětím svobody na 1 rok až 5 let.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně životního prostředí před neoprávněným ukládáním odpadu, které může zapříčinit poškození životního prostředí a také zabránit nelegálnímu vývozu a dovozu odpadů přes hranice státu (DRAŠTÍK, 2015).

Zvláštním právním předpisem je zde zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, který upravuje oblast nakládání s odpady. Odpadem se pak podle § 3 odst. 1 tohoto zákona rozumí každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo se jí chce zbavit.

Neoprávněného nakládání s odpady se tak lze fakticky dopustit, když dochází k nelegální uskladnění odpadu na skládky (tj. bez povolení), ponecháváním odpadu na místech, která nejsou určena ke shromažďování, soustřeďování, sběru a dalšímu nakládání s odpady, případně přemísťování takového odpadu z jednoho místa na druhé, především za hranice státu (ŠÁMAL, 2012).

Neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu (§ 298a)

Tento trestný čin byl zaveden do trestního zákoníku novelou č. 330/2011 Sb. z důvodu implementace směrnice 2008/99/ES o trestně-právní ochraně životního prostředí pod § 298a (ZICHA, 2012) jako nástroj trestně-právní ochrany klimatu (SZAKÁCS, 2020).

Podle § 298a odst 1 TZ se tohoto trestného činu dopustí ten, kdo v rozporu se zvláštním právním předpisem manipuluje s látkami (úmyslně i z nedbalosti), které jsou schopné významně poškodit ozónovou vrstvu. Pachatel tohoto trestného činu bude potrestán odnětím svobody až na 1 rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. K navýšení trestní sankce pak dojde v případě, že bude tento trestný čin spáchán podle § 298a odst. 2 TZ ve značném rozsahu, opětovně nebo s úmyslem získat značný prospěch. V takovém případě hrozí pachateli trest odnětí svobody na 6 měsíců až 3 roky.

Objektem trestného činu podle § 294a je zájem na ochraně ozónové vrstvy Země před látkami, jejichž vlastnosti mají významný destruktivní vliv na ozónovou vrstvu. Mezi takové nebezpečné látky se řadí především freony, halony a další látky na bázi halogenidů (DRAŠTÍK, 2015).

Zvláštním právním předpisem je zde zákon č. 73/2012 Sb., o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu a zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299, § 300)

Trestný čin týkající se neoprávněného nakládání s chráněnými živočichy a rostlinami je upraven ve dvou ustanoveních trestního zákoníku: ustanovení § 299 se vztahuje k úmyslnému spáchání, ustanovení § 300 pak k nedbalostnímu spáchání. Ustanovení byly ve změně podobě převzaty ze bývalého trestního zákona z ustanovení § 181f a § 181g s pozitivní změnou, a to snížením hranice minimálního počtu jedinců, jejíž dosažením se stává jednání trestným činem (z celkem 50 jedinců na 25 jedinců).

Podle ustanovení § 299 odst. 1 a odst. 2 TZ se tohoto trestného činu dopustí ten, kdo v rozporu se zvláštním právním předpisem manipuluje se zvláště chráněnými druhy živočichů nebo rostlin, a to v počtu větším než 25 kusů, nebo pokud se jedná o jedince druhu klasifikovaného jako silně nebo kriticky ohroženého, či přímo ohroženého přímým vyhnutím. Stejně jednání je trestné i v případě, že se jedná o exemplář takového druhu. Manipulací se myslí především usmrcení, poškození odejmutí z přírody, zpracování, vývoz nebo dovoz, přechovávání a prodej. Pachatel takového jednání hrozí trest odnětí svobody až na 3 roky, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.

K navýšení trestní sazby dochází podle § 299 odst. 3 a odst. 4 TZ v případě, že by se pachatel dopustil takového jednání jako člen organizované skupiny, s úmyslem zisku značného prospěchu nebo pokud vlivem takového jednání dojde k dlouhodobému nebo nevratnému poškození populací nebo biotopů rostlinných nebo živočišných druhů. Dolní i horní hranice trestu odnětí svobody je v těchto případech navýšena na trest 6 měsíců až 5 let, Tato hranice se v odst. 4 posune na 2 roky až 8 let (čímž se už řadí mezi zločiny), pokud organizovaná skupina působí ve více státech, pokud je spáchán trestný čin s úmyslem získání prospěchu velkého rozsahu nebo poškozenými populacemi nebo biotopy patří druhům kriticky ohroženým.

Spáchání tohoto trestného činu z nedbalosti je upraveno v ustanovení § 300 a dopustí se ho každý, kdo z hrubé nedbalosti v rozporu se zvláštním právním předpisem manipuluje s chráněným druhem živočicha nebo rostliny v počtu větším než 25 kusů nebo s jedincem klasifikovaného jako kriticky ohroženého vyhubením

nebo vyhynutím. Trestem za nedbalostní jednání je odnětí svobody až na 1 rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.

Trestným jednáním v rozporu se zvláštním právním předpisem je i opatření si, přechovávání a prodej mrtvého preparovaného jedince živočicha patřícího k silně ohroženému druhu (podle Nejvyššího soudu, sp. zn. 7 Tdo 196/2020).

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin jako složek životního prostředí, za účelem ochrany udržitelného rozvoje jejich populací a biotopů (ŠÁMAL, 2012) a také zájem na zachování biodiverzity (DOMČÍKOVÁ, 2017).

Zvláštním právním předpisem je zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny; sdělením č. 572/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin a zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.

Poškození chráněných částí přírody (§ 301)

Trestný čin poškození chráněných částí byl zaveden do trestního zákoníku novelou č. 330/2011 Sb., a nahradil tak původní ustanovení převzaté z § 181f trestního zákona Odnímání nebo ničení živočichů a rostlin.

Trestného činu podle § 301 TZ se dopustí ten, kdo v rozporu se zvláštním právním předpisem (i z nedbalosti) poškodí památný strom, jeskyni, evropsky významnou lokalitu, významný krajinný prvek, zvláště chráněné území nebo ptačí oblast, a to takovým způsobem, že pomine důvod jeho ochrany v důsledku rozsahu poškození nebo dokonce zanikne. Za takové jednání hrozí pachateli trest odnětí svobody až na 3 roky, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.

Objektem trestného činu je zájem na ochraně specifických částí přírody jmenovaných v ustanovení, které jsou definovány ve zvláštním právním předpisu, což je zde zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (ŠÁMAL, 2012).

Zvláště chráněnými územími jsou velkoplošná území jako národní park (NP) a chráněná krajinná oblast (CHKO), a maloplošná území jako národní přírodní

rezervace (NPR), národní přírodní památka (NPP), přírodní rezervace (PR) a přírodní památka (PP) (TUHÁČEK, 2015).

Týrání zvířat (§ 302)

Trestný čin týrání zvířat byl v upravené formě převzat z ustanovení § 203 trestního zákona. V trestním zákoníku se nachází v ustanovení § 302 a v porovnání s původním ustanovením dochází k navýšení trestní sankce odnětí svobody a v souvislosti s rekodifikací soukromého práva se mění i postavení zvířete, které už není jen pouhou věcí (tzv. dereifikace – odvěcnění) (ŠÁMAL, 2012). Trestní sankce byly navýšeny novelou č. 114/2020 Sb., která upravuje části ustanovení (JELÍNEK, 2020).

Trestného činu týrání zvířat se podle § 302 odst. 1 TZ pak dopustí ten, kdo bude týrat zvíře surovým nebo trýznivým způsobem. Za takové jednání hrozí trest odnětí svobody na 6 měsíců až 3 roky, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.

V případě, že pachatel spáchá trestný čin jako člen organizované skupiny nebo pokud pachatel takovým trestním jednáním způsobí smrt nebo trvalé následky na zdraví zvířete, bude podle § 302 odst. 2 TZ potrestán odnětím svobody se zvýšenou sazbou na 1 rok až 5 let. Pokud takový čin spáchá opětovně, na větším počtu zvířat, tj. na nejméně 7 zvířatech (podle usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 8 Tdo 657/2011) nebo obzvláště surovým nebo trýznivým způsobem, hrozí pachateli trest odnětí svobody na 2 roky až 6 let.

Objektem trestného činu je zájem na ochraně zvířat, jako živých tvorů schopných pociťovat bolest, před týráním, poškozováním jejich zdraví a bezdůvodným usmrcováním (ŠÁMAL, 2012).

Zvláštním právním předpisem je zde zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, který dále definuje v § 4 pojem týrání. Podle tohoto ustanovení se týráním má na mysli především výchova spojená s bolestí, násilné donucení k výkonům, omezování výživy zvířete, podávání nebezpečných chemických látek, nepředepsaných veterinárních léčiv a přípravků, usmrcení zvířete obzvláště krutým způsobem apod. (DRAŠTÍK, 2015). Usmrcení zvláště krutým způsobem může být například použití elektrického proudu, utopení nebo udušení (DAMOHORSKÝ, 2015) a shozením

zvířete z velké výšky na zem (podle usnesení Krajského soudu, sp. zn. 4 To 597/98) apod.

Chov zvířat v nevhodných podmínkách (§ 302a)

Trestný čin chov zvířat v nevhodných podmínkách podle ustanovení § 302a je nejnovějším trestným činem proti životnímu prostředí. Byl přidán novelou č. 114/2020 Sb. a cílem má být zvýšení trestně-právní ochrany zvířat a zavedení přísnějšího postihu nevhodného nakládání se zvířaty v reakci na množírny zvířat (JELÍNEK, 2020).

Tohoto trestného činu se podle § 302a odst. 1 TZ dopustí ten, kdo chová větší počet zvířat v podmínkách takových, že ohrožuje jejich zdraví nebo životy nebo jim tím způsobuje značné útrapy. Za takové jednání hrozí trest odnětí svobody až na 1 rok nebo zákaz činnosti. Pokud se však takového jednání dopustí za účelem obchodu, dochází k navýšení trestní sazby odnětí svobody na 6 měsíců až 4 roky.

Navýšení trestní sazby odnětí svobody bude podle § 302a odst. 2 TZ aplikováno v případě, že takového činu se pachatel dopustí s úmyslem získání značného prospěchu, jako člen organizované skupiny nebo pokud v důsledku takového jednání bude způsobena smrt zvířete nebo trvalé negativní následky na zdraví zvířete. V takovém případě hrozí trest odnětí svobody na 2 roky až 8 let. Pokud se takového jednání dopustí pachatel s úmyslem získání prospěchu velkého rozsahu, jako člen organizované skupiny působící ve více státech nebo způsobí smrt či trvalé následky na zdraví většího počtu zvířat, bude potrestán odnětím svobody na 5 až 10 let.

Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303)

Trestný čin zanedbání péče o zvíře v ustanovení § 303 je v trestním zákoníku novou skutkovou podstatou, která nebyla v předchozím trestním zákoně. Důvodem pro její zařazení mezi trestné činy byla reakce na jednání spočívající v nedbalém škodlivém zacházení se zvířaty, které nenaplňovalo skutkovou podstatu trestného činu týrání zvířat (ŠÁMAL, 2012).

Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti se podle § 303 odst. 1 TZ dopustí ten, kdo z hrubé nedbalosti zanedbá vyžadovanou péči o zvíře (vlastní nebo svěřené) a tím mu způsobí buď smrt nebo trvalé následky na zdraví. Trestem za takové jednání je odnětí svobody až na 6 měsíců nebo zákaz činnosti. K navýšení trestní sazby dojde podle § 303 odst. 2 TZ, pokud tímto jednáním způsobí smrt nebo trvalé následky na zdraví většímu počtu zvířat. V takovém případě je trest odnětí svobody až na 2 roky.

Objektem tohoto trestného činu ochrana jakéhokoliv zvířete, ať domácího, hospodářského nebo zvířete v zájmovém chovu (ŠÁMAL, 2012). Větším počtem zvířat se podobně jako v případě týrání zvířat rozumí alespoň 7 kusů (aplikace usnesení NS, sp. zn. 8 Tdo 657/2011).

Pytláctví (§ 304)

Ustanovení trestného činu pytláctví § 304 vychází, podobně jako další trestné činy proti životnímu prostředí, z bývalého trestního zákona, konkrétně § 178a (STANĚK, 2012).

Trestného činu pytláctví se podle § 304 odst. 1 TZ dopustí ten, kdo by neoprávněně lovil zvěř nebo ryby, ukryl nebo přechovával neoprávněně ulovenou zvěř nebo ryby v hodnotě nikoli patrné. Pachatel takového jednání bude potrestán odnětím svobody až na 2 roky. V případě, že se takového jednání dopustí opětovně, jako člen organizované skupiny, jako osoba, které byla uložena povinnost chránit životní prostředí, nebo za účelem získání většího prospěchu či spáchá trestný čin obzvláště zavrženíhodným způsobem, bude potrestán podle § 304 odst. 2 TZ odnětím svobody na 6 měsíců až 5 roků.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně volně žijících zvířat a ryb, na ochraně práva myslivosti a výkonu práva rybářského, druhořadým zájmem je pak také ochrana majetku – vlastnictví k ulovené zvěři nebo rybám (ŠÁMAL, 2012).

Zvláštním právním předpisem je zde zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti a zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství, které vymezují právní rámec myslivosti a rybářství. Hodnotou nikoli nepatrnou se má na mysli částka minimálně 10000 Kč (podle § 138 odst 1. písm. a) trestního zákoníku).

Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat (§ 305)

Trestný čin v ustanoveních § 305 je novou skutkovou podstatou. Důvodem k zavedení byla nedostatečná účinnost správních postihů v oblasti regulace léčiv a dalších látek v živočišné produkci, vzhledem k objevujícím se případům jednání organizovaných skupin v této oblasti (DRAŠTÍK, 2015).

Podle § 305 odst. 1 TZ tento trestný čin spáchá ten, kdo neoprávněně vyrobí, vyveze, doveze, proveze, nabídne, prodá nebo jiným způsobem manipuluje s určitými chemickými látkami: zejména thyreostatika, gestagenika, androgenika, estrogenika či další látky, které ovlivňují užitek hospodářských zvířat, nebo pokud se podle § 305 odst. 2 TZ jedná o léčiva, která mají stejný efekt. Pachatel, který se dopustí takového jednání bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Navýšení trestní sazby se aplikuje v případě, že pachatel spáchá tento trestný čin podle § 305 odst. 3 TZ opětovně, jako člen organizované skupiny, ve značném rozsahu nebo s úmyslem získat značný prospěch. V takovém případě hrozí pachateli trest odnětí svobody na 6 měsíců až na 3 roky, nebo podle § 305 odst. 4 TZ, pokud se takového jednání dopustí ve velkém rozsahu, s úmyslem získání prospěchu velkého rozsahu nebo jako člen organizované skupiny působící ve více státech, hrozí pachateli trest odnětí svobody na 1 rok až 5 let.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně hospodářských zvířat před zvyšováním jejich užitečnosti používáním uměle vytvořených chemických látek, které mají tendenci narušovat přirozené pochody v organismu zvířat, což vzhledem k jejich roli v živočišné produkci má důležitý význam pro zdraví člověka (ŠÁMAL, 2012).

Zvláštním právním předpisem je zde hlavně zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

Šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306)

Trestný čin šíření nakažlivé nemoci zvířat byl v pozměněné formě přejet z ustanovení § 191 trestního zákona, kde nahradil pojem choroba (DRAŠTÍK, 2015).

Trestný čin podle § 306 odst. 1 TZ spáchá ten, kdo způsobí či zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat (hospodářských nebo volně žijících. Za takové jednání hrozí trest odnětí svobody až na 1 rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. K navýšení trestní sazby dojde podle § 306 odst. 2 TZ v případě, že pachatel tímto činem způsobí rozšíření takové nemoci. Trestem je pak odnětí svobody na 6 měsíců až 3 roky.

Objektem tohoto trestného činu je ochrana před rozšířením nakažlivých nemocí u zvířat v zájmových chovech, hospodářsky důležitých zvířat nebo volně žijících zvířat. Nakažlivou nemocí jsou ty nemoci uvedené v nařízení vlády č. 453/2009 Sb. (společné ustanovení § 308 TZ), jedná se např. o brucelózu, leptospirózu, salmonelózu, trichinelóza a další (ŠÁMAL, 2012).

Šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 307)

Stejně jako ustanovení § 306 byla i ustanovení tohoto trestného činu přejata z § 191 trestního zákona.

Podle § 307 odst. 1 TZ se tohoto trestného činu dopustí ten, kdo (i z nedbalosti) způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení či rozšíření nemoci nebo škůdce užitkových rostlin. Trestem za takové jednání je odnětí svobody až na 1 rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. Podle § 306 odst. 2 TZ pak dochází k navýšení trestní sazby na 6 měsíců až 3 roky v případě, že rozšíření takové nemoci nebo škůdce způsobí.

Objektem trestného činu je ochrana před rozšířením nakažlivých nemocí a škůdců užitkových rostlin, zejména zemědělských a dalších plodin. Podobně jako v případě § 306 TZ, i zde stanoví seznam nemocí a škůdců podle § 308 TZ nařízení vlády, které je opět č. 453/2009 Sb. Obecně se jedná o daleko širší oblast, než v případě § 306 – hmyz, roztoči, bakterie, houby, viry a parazitické rostliny (ŠÁMAL, 2012).

3.2 Příklady páchané trestné činnosti na životním prostředí

Tato kapitola se zabývá příklady páchané trestné činnosti na životním prostředí podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále TZ), a to formou krátkých kazuistik. Použité informace byly čerpány z judikatury českých soudů.

3.2.1 Poškození lesa

Zdroj: Okresní soud ve Frýdku-Místku, sp. zn. 81 T 81/2013

Pachatel, jako statutární zástupce právnické osoby, se dopustil trestného činu podle § 295 TZ tím, že z nedbalosti na lesním pozemku povolil těžbu stromů ve smrkových porostech mladších 80 let, která sice byla v souladu s rozhodnutím orgánu státní správy ochrany životního prostředí, ale pouze při dodržení rozsahu velikosti holé seče 1 ha. Pachatel dostatečně řádně neinstruoval subdodavatelský subjekt, kterému zadal provedení těžby lesních porostů, o této skutečnosti a nezabezpečil tak provedení těžby v souladu s daným rozhodnutím. Takovým jednáním pak způsobil vznik holé seče o celkové rozloze 1,63 ha.

Soud pachatele shledal vinným z přečinu poškození lesa podle § 295 odst. 1 TZ (vznik holé seče v rozmezí 1,5 až 3 ha) a odsoudil jej k podmíněnému trestu odnětí svobody na 8 měsíců. Právnická osoba byla shledána vinnou ze stejného přečinu a odsouzena k peněžitému trestu ve výši 30 000 Kč.

3.2.2 Neoprávněné nakládání s odpady

Zdroj: Nejvyšší soud, sp. zn. 3 Tdo 319/2019

Pachatel se dopustil trestného činu neoprávněného nakládání s odpady podle § 298 TZ, když jako osoba jednající za územní samosprávný celek (starosta města) bez řádné kontroly a evidence povolil různým fyzickým a právnickým osobám navážení výkopové zeminy, odpadů a stavebních sutí v množství nejméně 58 149 tun na dva spolu sousedící pozemky ve vlastnictví obce. Z výsledků chemických analýz

vzorků vyšlo najevo, že většina z nich obsahovala nadlimitní množství polyaromatických uhlovodíků. Tímto jednáním bylo způsobeno poškození dvou složek životního prostředí – významného krajinného prvku (podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny) a zemědělské půdy (podle zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu). V souvislosti s rekultivací této skládky odpadů pak městu vznikla škoda ve výši 6 977 880 Kč.

Pachatel byl za uvedené jednání shledán vinným za přečin neoprávněného nakládání s odpady podle § 298 odst. 2 TZ (bylo způsobeno poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady značného rozsahu) a odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody ve výši 10 měsíců.

3.2.3 Nelegální obchod s chráněnými druhy

3.2.3.1 Transzit trofejí nosorožce z Jihoafrické republiky

Zdroj: Nevyšší soud, sp. zn. 7 Tdo 661/2020

Pachatel trestného činu podle § 299 TZ, české národnosti, se v napojení na jihoafrické farmáře a vietnamské obchodníky zúčastnil plně hrazeného zájezdu do Jihoafrické republiky. Zde se zhruba během jednoho týdne účastnil lovu zvířat jako člen skupiny profesionálních lovců. Jedním z ulovených zvířat byl i chráněný nosorožec tuponosý jižní (*Ceratotherium simum simum*), jehož lovecké trofeje (konkrétně rohy) mají velkou cenu na asijském černém trhu, především kvůli jeho údajně léčebným účinkům. Pachatel podle dohody s vietnamskými obchodníky vystupoval jako jeden z lovců, přestože jím fakticky nebyl, a na základě výjimky CITES, kdy není nutné žádat o povolení pro dovoz loveckých trofejí určitých druhů pro osobní a nekomerční účely, z Jihoafrické republiky vyvezl přední a zadní roh nosorožce o celkové hmotnosti 5,01 kg. Zabalených rohů si na mezinárodním letišti v Bratislavě všimla celní služba z důvodu deklarované celní hodnoty, která byla uváděna v hodnotě 100 USD (cca 2 000 Kč). V rámci celního řízení byla tato zásilka jako podezřelá zadržena a s ohledem na národnost pachatele předána České inspekci životního prostředí (ČIŽP). Celková cena loveckých trofejí byla odhadnuta na zhruba

225 000 USD (cca 4 430 000 Kč). ČIŽP podala podnět k prošetření Policii ČR, na základě jejíhož zjištění bylo státním zastupitelstvím vzneseno obvinění.

Soud pachatele uznal vinným z přečinu Neoprávněného nakládání s chráněnými živočichy podle § 299 odst. 4 TZ (trestný čin spáchal pachatel jako člen organizované skupiny působící ve více státech) a odsoudil jej k podmíněnému trestu odnětí svobody ve výši 2 roků (což je dolní hranice trestní sazby podle § 299 odst. 4 TZ).

3.2.3.2 Držba a prodej neživých exemplářů ptáku ohrožených vyhynutím

Zdroj: Nejvyšší soud, sp. zn. 3 Tdo 1482/2019

Pachatel se trestného činu podle § 299 TZ dopustil tím, že měl v držbě celkem 31 neživých exemplářů jedinců živočichů ohrožených vyhynutím nebo vyhubením. Jednalo se o druhy jako poštolka obecná, káně lesní nebo moták pochop. Současně několik těchto neživých exemplářů nabízel k prodeji na odstavném parkovišti pro kamiony, přičemž dva exempláře (poštolky obecné) se mu pak podařilo prodat. Činil tak bez patřičného povolení a v rozporu se zákonem č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.

Za uvedené jednání byl pachatel shledán vinným ze spáchání trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy podle § 299 odst. 2 TZ a odsouzen k peněžitému trestu ve výši 16 000 Kč.

3.2.3.3 Dovoz a prodej neživých exemplářů vlka obecného

Zdroj: Nejvyšší soud, sp. zn. 4 Tdo 1362/2019

Pachatel za účelem prodeje a následně svého obohacení dovezl ze Slovenské republiky dva neživé exempláře vlka obecného a přechovával je ve svém domě. V rozporu s právními předpisy pak nabízel tyto neživé exempláře k prodeji pod pseudonymem na internetovém bazaru, kde uváděl své kontaktní údaje.

S ohledem na uvedené jednání byl pachatel shledán vinným z přečinu podle § 299 odst. 2 TZ a odsouzen k peněžitému trestu ve výši 40 000 Kč a trestu propadnutí věci, na základě kterého se předmětné dva neživé exempláře vlka obecného dostaly do vlastnictví státu.

3.2.4 Pytláctví

3.2.4.1 Nezákonný lov ryb

Zdroj: Nevyšší soud, sp. zn. 7 Tdo 1323/2019

Pachatel se dopustil trestného činu podle § 304 TZ tím, že ve večerních hodinách ze soukromého rybníku za použití rybářského náčiní vylovil celkem 10 ryb, konkrétně 6 kusů štiky obecné o hmotnosti 12 kg a 4 kusy candáta obecného o hmotnosti 3 kg, s úmyslem si tyto ryby присvojit. Pachatel však byl po vylovení těchto ryb vyrušen porybným a členy rybářské stráže, a vydal se na útěk. Několik okamžiků poté byl zadržen přivolanou policejní hlídkou. Svým počínáním tak dále způsobil škodu vlastníku rybníka ve výši 21 300 Kč.

Soud pachatele shledal vinným ze spáchání přečinu pytláctví podle § 304 odst. 1 TZ (pachatel neoprávněně lovil ryby v hodnotě nikoli nepatrné) v souběhu s přečinem krádeže podle § 208 TZ. Pachatel byl za takové jednání odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody ve výši 10 měsíců.

3.2.4.2 Neoprávněné ulovení jelena evropského

Zdroj: Krajský soud v Ostravě, sp. zn. 5 To 346/2019

Pachatel se trestného činu pytláctví dopustil tím, že jako aktivní myslivec a člen mysliveckého spolku v pronajaté honitbě nedbal příslušného ustanovení zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, a v průběhu společného lovu ulovil v rozporu s mysliveckým zákonem jelena evropského ve vývojovém stádiu „osmerák“ v hodnotě 29 300 Kč, a uloveného jelena si ponechal, přestože byl uloven neoprávněně.

Soud shledal pachatele vinným za přečin pytláctví podle § 302 odst. 1 TZ (hodnota ulovené zvěře nikoli nepatrná) a odsoudil jej k podmíněnému trestu odnětí svobody ve výši 12 měsíců a trestu zákazu činnosti spočívajícím v zákazu výkonu práva myslivosti po dobu 3 let.

3.2.5 Týrání zvířat

3.2.5.1 Úmyslné zanedbání péče o hospodářská zvířata

Zdroj: Nejvyšší soud, sp. zn. 7 Tdo 497/2020

Pachatel trestného činu podle § 302 TZ byl vlastníkem soukromé farmy, ležící v blízkosti veřejně přístupných cest, na které měl hospodářská zvířata, a to v počtu 100 kusů skotu a 59 ovcí. Těmto zvířatům měl v průběhu zhruba 3 měsíců v období leden až březen omezit výživu tak, že jim nezajistil žádné krmivo a řádně nezabezpečil přísun pitné vody. Ta byla zajištěna pouze jednoduchým napájecím zařízením s volně tekoucí vodou bez ochrany proti zamrznutí. Dále pachatel nezajistil vhodné podmínky pro chov tím, že dostatečně nezabezpečil prostor výběhu odstraněním předmětů, o něž by se zvířata mohla poranit, a že vnitřní prostory krmiště zabezpečil proti negativním povětrnostním vlivům a dopustil z větší části jeho zaplnění hromadami nahrnuté podestýlky a posléze i mrtvými těly zvířat, které měl ze zákonné povinnosti odstranit. Kromě toho nesledoval zdravotní stav zvířat, nemocným zvířatům nezajistil včasnou první pomoc a celkově se tedy dopustil hrubého porušení zvláštních právních předpisů, zejména zákona č. 246/2002 Sb., na ochranu zvířat proti týrání a zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči. V důsledku tohoto jednání způsobil úhyn 31 kusů skotu (z toho 21 telat) a 31 ovcí.

Rozsudkem soudu byl pachatel uznán vinným z přečinu týrání zvířat podle § 302 TZ, a to dle odst. 1, odst. 2 i odst. 3. (zvířata byla týrána trýznivým způsobem na místě veřejně přístupném, pachatel svým jednáním způsobil smrt zvířete, čin byl spáchán na větším počtu zvířat) a odsouzen k peněžitému trestu ve výši 100 000 Kč a zákazu činnosti spočívajícím v zákazu podnikání v oblasti chovu hospodářských zvířat v trvání 5 let.

3.2.5.2 Úmyslná otrava psa

Zdroj: Nejvyšší soud, sp. zn. 7 Tdo 1539/2016

Pachatel se dopustil trestného činu podle § 302 TZ svým jednáním, které spočívalo v tom, že ve večerních hodinách úmyslně otrávil psa plemene německého ovčáka a to způsobem, že na oplocený pozemek tvořící funkční celek s rodinným domem, na němž se v danou dobu pes pohyboval, hodil uzeninu obsahující léčivo se smrtící dávkou kofeinu. Pes na následky otravy kofeinem zemřel v křečích do 2 hodin od vhození otrávené uzeniny na pozemek. Pachatel byl následně dopaden na základě identifikace z bezpečnostního kamerového záznamu.

Na základě soudního řízení byl pachatel uznán vinným z přečinu týrání zvířat podle § 302 odst. 1 a odst. 2 TZ (čin byl spáchán obzvlášť trýznivým způsobem a týranému zvířeti byla takovým činem způsobena smrt) a dále pro přečin poškození cizí věci podle § 228 TZ.

4. Praktická část

4.1 Metodika

Základním metodickým přístupem v praktické části bude analýza dostupných databází týkajících se statistik a dalších veřejně přístupných dat a údajů o trestné činnosti ve vztahu k životnímu prostředí, které poskytují Ministerstvo spravedlnosti ČR (soudy a státní zastupitelství), Policie ČR a Česká inspekce životního prostředí.

Sledované časové období bude vymezeno časovým rámcem 10 let, a to od roku 2010, kdy vešel v účinnost trestní zákoník č. 40/2009 Sb., do roku 2019.

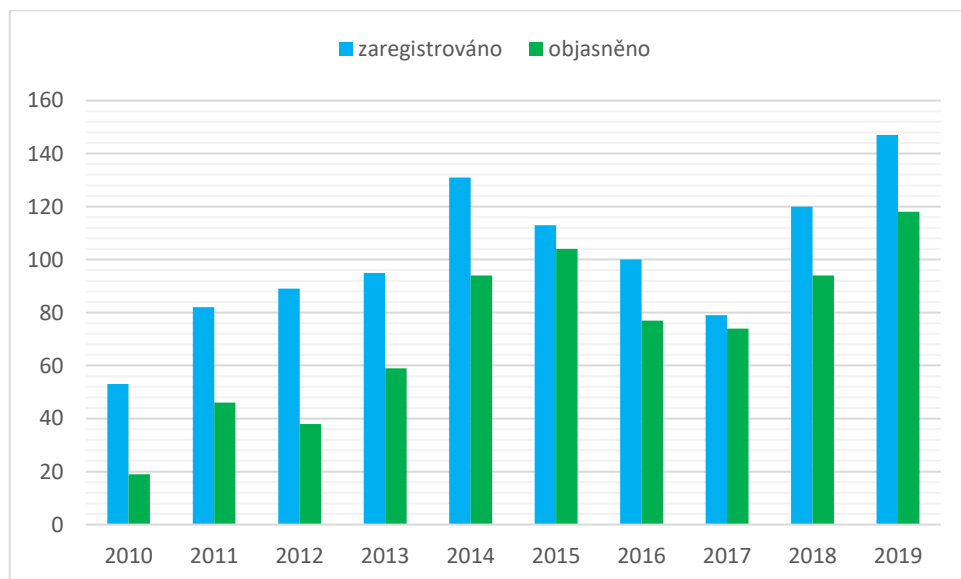
4.2 Výsledky

4.2.1 Obecné statistiky trestných činů na životním prostředí

V této kapitole jsou zpracovány obecné souhrnné statistiky trestné činnosti proti životnímu prostředí z veřejně dostupných zdrojů Policie ČR, státního zastupitelství, Ministerstva spravedlnosti ČR a České inspekce životního prostředí. Sledovaným obdobím je období 2010 až 2019, tedy 10 let.

Následující grafy č. 1 a č. 2 obsahují základní statistiky ukazatelů z veřejně dostupných zdrojů Policie ČR a České inspekce životního prostředí (ČIŽP), a to četnost trestných činů proti životnímu prostředí a počty trestních oznámení podané ČIŽP.

Graf č. 1: Statistika četnosti a objasněnosti trestných činů proti životnímu prostředí

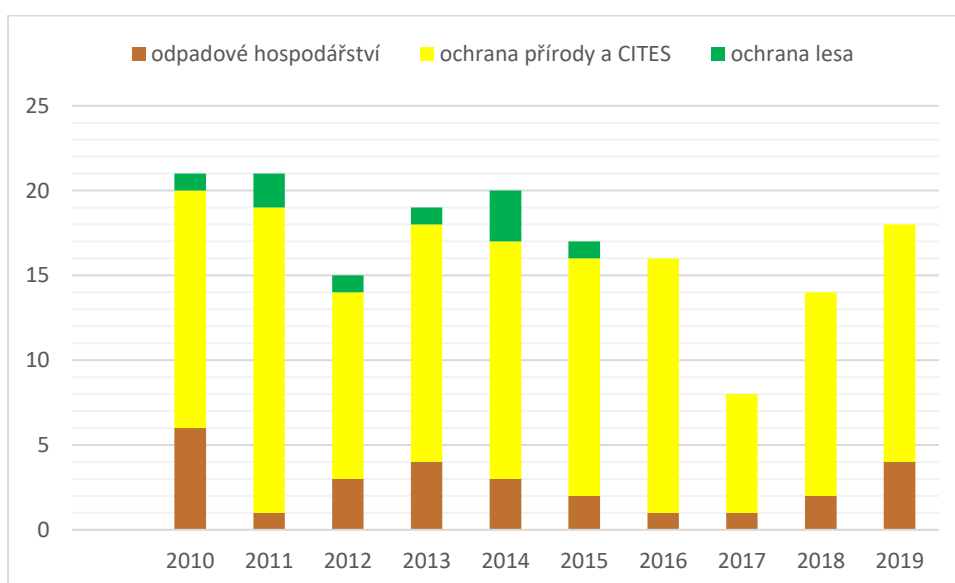

Zdroj dat: Policie ČR (vlastní zpracování)

Graf č. 1 prezentuje četnost registrovaných a objasněných trestných činů na životním prostředí za období 2010 až 2019. Celkový počet registrovaných trestných činů za sledované období je 1009, z nichž bylo objasněných celkem 723 trestných činů. Míra objasněnosti za sledované období činí zhruba 71,5 %. Roční průměrná incidence

trestné činnosti dosahuje cca 101 trestných činů ročně, z toho 72 objasněných trestných činů. V letech 2010 až 2014 je zřetelný každoroční nárůst četnosti registrovaných trestných činů, v letech 2015 a 2017 dochází k poklesu a od roku 2018 opět vzrůstá. Celkově však má četnost trestné činnosti na životním prostředí rostoucí tendenci.

Graf č. 2: Počet trestních oznámení podaných ČIŽP

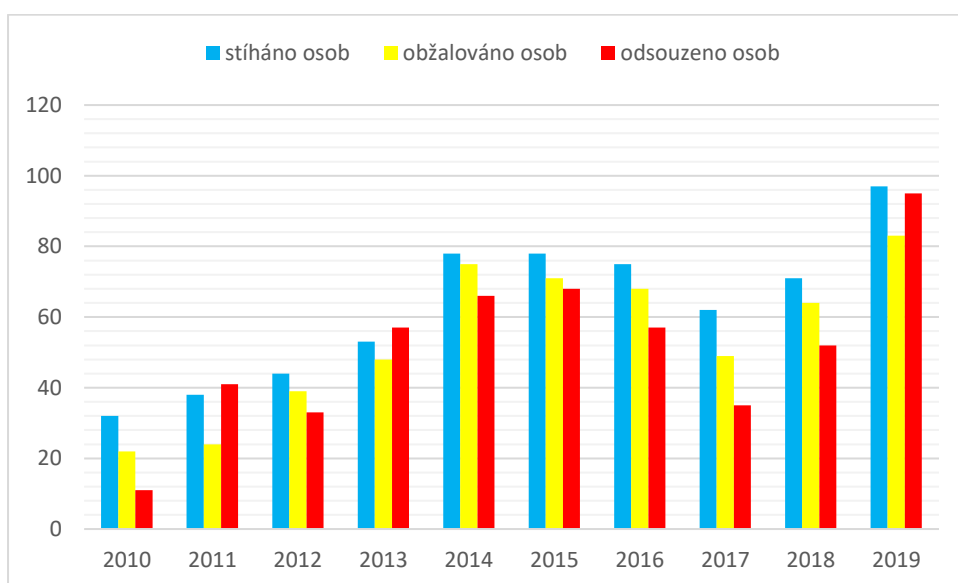

Zdroj dat: Česká inspekce životního prostředí (vlastní zpracování)

Z grafu č. 2 je možno vysledovat četnost trestních oznámení podaných Českou inspekcí životního prostředí. Podána byla trestní oznámení pouze v oblasti odpadového hospodářství, ochrany lesa a ochrany přírody a nelegálního obchodu s chráněnými druhy (CITES). Za sledované období bylo podáno celkem 169 trestních oznámení, z toho 27 v oblasti odpadového hospodářství, 133 v oblasti ochrany přírody a CITES a jenom 9 oznámení v oblasti ochrany lesa (poškození lesa). Nejfrekventovanější podaná trestní oznámení se týkala ochrany přírody a CITES, a to zhruba 78,5 % z celkového počtu za celé sledované období, v jednotlivých letech se jedná o podíl v rozsahu 67 % až 97 %. Každoročně tak je podáváno v průměru 13 trestních oznámení v této oblasti. Nejmenší zastoupení mají trestní oznámení týkající se poškození lesa, která v průměru za období 2010 až 2015 dosahují zastoupení 8 % a v letech 2016 až 2019 dokonce nebylo učiněno žádné podání.

V následujících grafech č. 3 a č. 4 jsou zpracovány statistiky týkající se subjektů, pachatelů trestných činů na úseku životního prostředí, konkrétně statistiky týkající se počtu osob v jednotlivých fázích trestního řízení (stíhání obžaloba, odsouzení) a statistiky ukládání trestů uložených odsouzeným osobám (odnětí svobody nepodmíněné a podmíněné, domácí vězení, zákaz činnosti, obecně prospěšné práce).

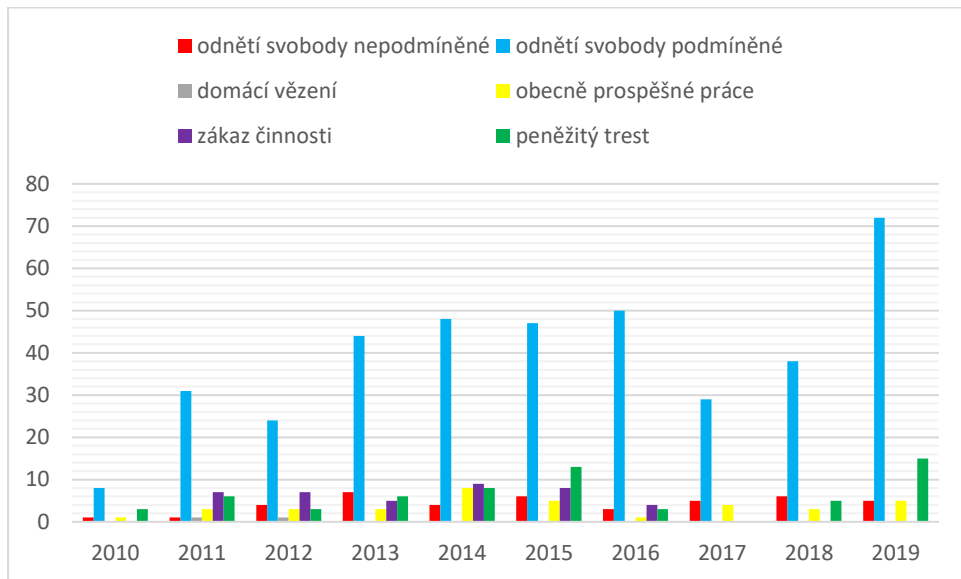
Graf č. 3: Statistika stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob

Zdroj dat: Ministerstvo spravedlnosti ČR a Státní zastupitelství (vlastní zpracování)

V grafu č. 3 je obsažena statistika počtu stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob za trestnou činnost na životním prostředí za sledované období. V rámci trestního stíhání bylo v daném období stíháno celkem 628 osob. Obžalováno bylo celkem 543 osob a odsouzených bylo 515 osob. Za sledované období bylo v průměru každoročně stíháno zhruba 63 osob, obžalováno 54 osob a odsouzeno 52 osob. Míra efektivity činnosti státního zastupitelství v oblasti potírání trestné činnosti na životním prostředí je zhruba 82 %.

Graf č. 4: Statistika uložených trestů za trestné činy proti životnímu prostředí

Zdroj dat: Ministerstvo spravedlnosti ČR (vlastní zpracování)

V grafu č. 4 jsou zpracovány statistiky trestů za trestnou činnost na životním prostředí, a to jak hlavních, tak i vedlejších trestů, které byly uloženy odsouzeným osobám. Za sledované období bylo uloženo celkem 42 trestů odnětí svobody nepodmíněně (z toho bylo 20 trestů v délce do 1 roku, 21 trestů v délce 1 až 5 let, 1 trest v délce 5 až 15 let), dále 391 trestů odnětí svobody podmíněně, 2 tresty domácího vězení, 36 trestů obecně prospěšných prací, 40 trestů zákazu činnosti a 62 peněžitých trestů. Dohromady bylo uloženo 573 trestů, z nichž nejčastějším je podmíněný trest odnětí svobody, který představuje podíl zhruba 68 % na celkovém počtu uložených trestů. Naproti tomu nejméně ukládaným trestem je trest domácího vězení.

4.2.2 Statistiky jednotlivých druhů trestných činů

Tato kapitola se věnuje vyhodnocení statistik jednotlivých trestných činů na životním prostředí, především získaných z veřejně dostupných zdrojů Ministerstva spravedlnosti ČR a Policie ČR. V následujících tabulkách jsou zpracovány statistiky, podle paragrafů vztahujících se ke konkrétnímu trestnému činu proti životnímu prostředí: § 293 Poškození a ohrožení životního prostředí, § 294 Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti, § 295 Poškození lesa, § 297 Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek, § 298 Neoprávněné nakládání s odpady, § 299 Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, § 300 Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti, § 302 Týrání zvířat, § 303 Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti, § 304 Pytláctví, § 306 Šíření nakažlivé nemoci zvířat a § 307 Šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin. V tabulkách nejsou uvedeny trestné činy, u nichž za sledované období nebyla evidována žádná trestná činnost. Jedná se o §294a Poškození vodního zdroje, § 298a Neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu, § 301 Poškození chráněných částí přírody, § 302a Chov zvířat v nevhodných podmínkách a § 305 Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitkovost hospodářských zvířat.

Tabulka č. 1: Celkový přehled registrovaných a objasněných trestných činů (2010-2019)

§	registrované	objasněné	míra objasněnosti
§ 293	14	9	64 %
§ 294	8	2	25 %
§ 295	49	33	67 %
§ 297	1	1	100 %
§ 298	9	4	44 %
§ 299	227	132	58 %
§ 300	6	2	33 %
§ 302	428	349	82 %
§ 303	65	51	78 %
§ 304	200	140	70 %
§ 306	1	0	0 %
§ 307	1	0	0 %
Σ	1009	723	72 %

Zdroj dat: Policie ČR (vlastní zpracování)

V tabulce č. 1 je uveden celkový počet registrovaných a objasněných jednotlivých trestných činů proti životnímu prostředí za sledované období. Nejčastěji jsou zastoupeny trestné činy týrání zvířat (§ 302), pytláctví (§ 304) a neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299). Tyto spáchané trestné činy tvoří společně zhruba 85 % z celkového počtu trestné činnosti na životním prostředí.

Tabulka č. 2: Statistika registrovaných konkrétních trestných činů proti životnímu prostředí

§	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Σ
§ 293	2	0	0	0	5	1	0	2	0	4	14
§ 294	0	4	0	1	1	0	2	0	0	0	8
§ 295	0	4	4	13	18	5	4	0	1	0	49
§ 297	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
§ 298	0	1	2	1	0	4	1	0	0	0	9
§ 299	8	2	18	17	50	28	8	20	31	45	227
§ 300	1	3	0	0	0	0	2	0	0	0	6
§ 302	26	42	37	41	29	46	58	35	55	59	428
§ 303	6	7	4	2	7	4	5	7	12	11	65
§ 304	10	18	24	20	21	24	19	15	21	28	200
§ 306	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
§ 307	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Σ	53	82	89	95	131	113	100	79	120	147	1009

Zdroj dat: Policie ČR (vlastní zpracování)

Tabulka č. 2 obsahuje četnosti registrovaných trestných činů proti životnímu prostředí, tabulka č. 3 zase četnost objasněných trestných činů na životním prostředí, za sledované období.

Tabulka č. 3: Statistika jednotlivých objasněných trestných činů na životním prostředí

§	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Σ
§ 293	0	1	0	0	0	3	0	2	0	3	9
§ 294	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	2
§ 295	0	0	0	3	5	19	5	0	1	0	33
§ 297	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
§ 298	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	4
§ 299	3	2	1	12	21	25	8	10	13	37	132
§ 300	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2
§ 302	9	28	28	20	41	32	47	33	55	56	349
§ 303	2	4	1	2	3	8	2	6	12	11	51
§ 304	4	11	6	20	24	16	12	23	13	11	140
§ 306	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
§ 307	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Σ	19	46	38	59	94	104	77	74	94	118	723

Zdroj dat: Policie ČR (vlastní zpracování)

5. Diskuze

5.1 K trestně-právní úpravě životního prostředí

Zavedení trestně-právní ochrany životního v České republice lze posuzovat jako jeden z dalších důležitých kroků, jak efektivně chránit životní prostředí, a to tedy především před nežádoucím poškozujícím chováním. Vzhledem k výsledkům pak je patrné, že se vzrůstající trestnou činností proti životnímu prostředí, se stává trestně-právní ochrana životního prostředí aktuálním tématem a patrně jím i do budoucna bude.

Detailním pohledem na konkrétní ustanovení skutkových podstat trestných činů v Hlavě VIII trestního zákoníku, lze si všimnout, že podobně jako u ostatních trestných činů, které nalezneme v tomto zákoníku, je kladen vyšší zájem na ochraně životního prostředí před jednáním, kterým se pachatelé snaží úmyslně získat pro sebe značný prospěch nebo prospěch značného rozsahu (jak vyplývá z kvalifikovaných skutkových podstat). A stejně tak na přísnějším postihování recidivy nebo trestné činnosti páchané pomocí organizovaného zločinu, obzvláště v případě, že se jedná o organizované skupiny mající zločinné působení ve více státech.

Zvláštností trestných činů proti životnímu prostředí, jak již bylo zmíněno, je skutečnost, že zhruba jejich polovina, a to od ustanovení § 302 do ustanovení § 307, je značně orientovaná na ochranu zvířat. Objektem těchto trestných činů je zájem na ochraně jak domácích, tak zemědělských zvířat a lesní zvěře, což není životním prostředím jako takovým a lze se setkat s označením těchto trestných činů jako „trestné činy zemědělské“ (DAMOHORSKÝ, 2011).

Další z takových zvláštností je například ustanovení § 301 Poškození chráněných částí přírody, které trestá stejným způsobem jednání svým rozsahem velmi rozmanité a rozdílné. Objektem těchto trestných činů jsou, podle z. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, památný strom, významný krajinný prvek nebo dále např. zvláště chráněné území – tedy pokud se pachatel dopustí poškození chráněného stromu (např. staré lípy) nebo pomocí stavebních strojů zničí údolní nivu (jako významný krajinný prvek), bude se uplatňovat pro dané jednání stejná skutková

podstata i rozsah sankcí, přestože zcela jistě je poničení významného krajinného prvku daleko závažnějším jednáním než zničení jednoho, byť památného, stromu.

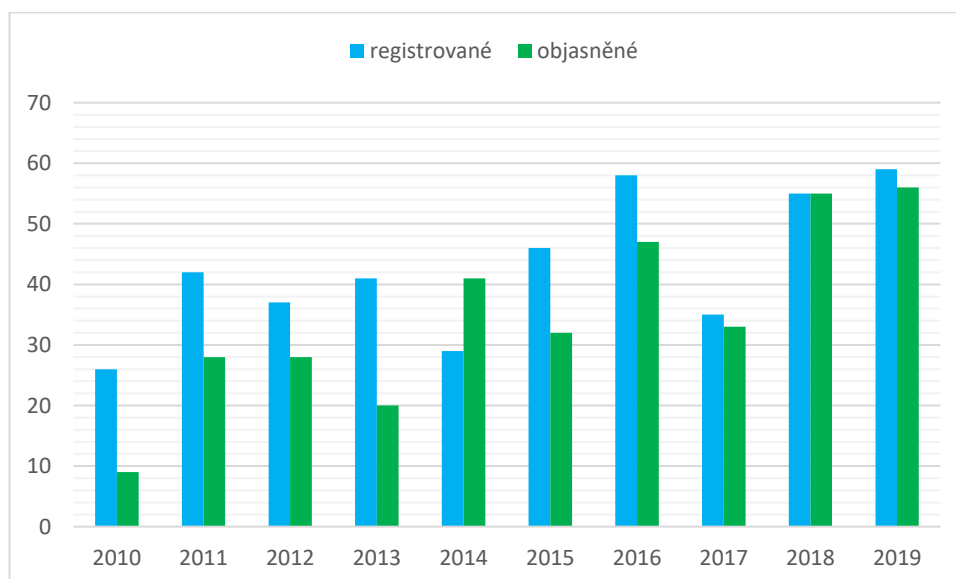
5.2 K trestné činnosti proti životnímu prostředí

Z výsledků v praktické části této práce vyplynulo, že trestné činy proti životnímu prostředí jsou rostoucí tendence, a to je velmi negativním zjištěním, především s ohledem na množství škod, které se v rámci celé Evropské unie šplhají do miliardových částek (ČIŽP ©2020), a i na samotný negativní impakt na životní prostředí. Naopak pozitivním zjištěním je to, že roste i objasněnost této trestné činnosti, což lze spatřovat jako důsledek snahy o účinné postihování této trestné činnosti spočívající např. v podpoře vzdělávání kriminalistů, kteří se zabývají trestnou činností proti životnímu prostředí (PČR ©2015).

Z výsledků též vyplývá, že zhruba 85 % trestné činnosti proti životnímu prostředí v České republice, je spácháno jako trestný čin pytláctví, týrání zvířat nebo neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a volně rostoucími rostlinami.

Z grafu č. 5, č. 6 a č. 7 je patrné, že tyto druhy trestné činnosti mají rostoucí trend a vzhledem k jejich četnosti a zastoupení mezi trestnou činností proti životnímu prostředí pravděpodobně mají směřovatnou úlohu ve vývoji této trestné činnosti.

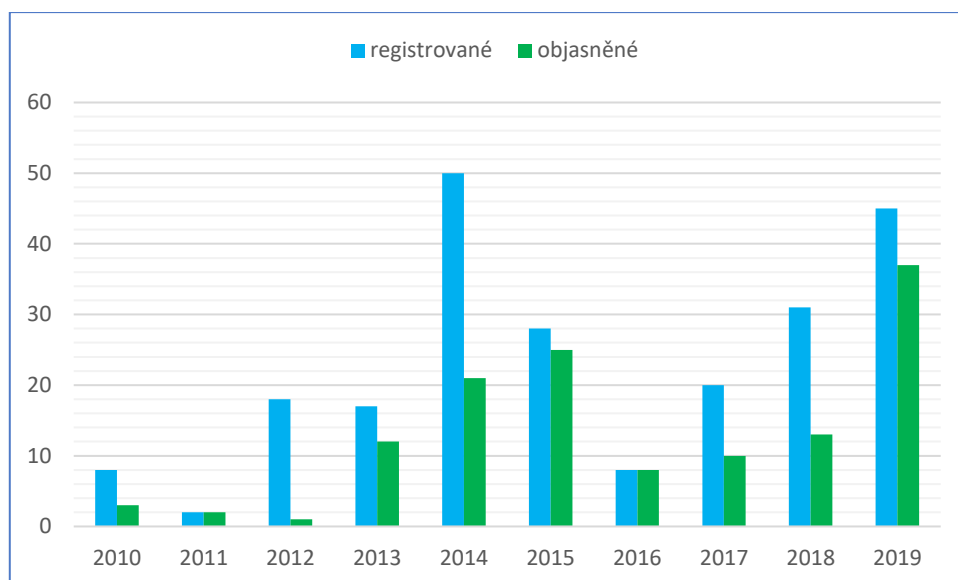
Graf č. 5: Týrání zvířat (§ 302)

Zdroj dat: Policie ČR (vlastní zpracování)

Jak je vidno z grafu č. 5, četnost trestného činu týrání zvířat se zvyšuje, což lze vnímat jako velmi negativní aspekt. Podle judikatury se pod touto skutkovou podstatou trestá i jednání, které bychom mohli označit jako úmyslné zanedbání péče především o užitková zvířata, kdy vlastníci farem a tedy těchto zvířat zanedbávají jejich výživu a v rozporu se zásadami welfare zvířat nedodržují ani zajištění životního prostoru, v němž se zvířata pohybují. Jednání těchto vlastníků bývá ovlivněno převážně finančními důvody, kdy nemají dostatek finančních prostředků na nákup potravy, na veterinární péči nebo na údržbu prostor obývanými zvířaty.

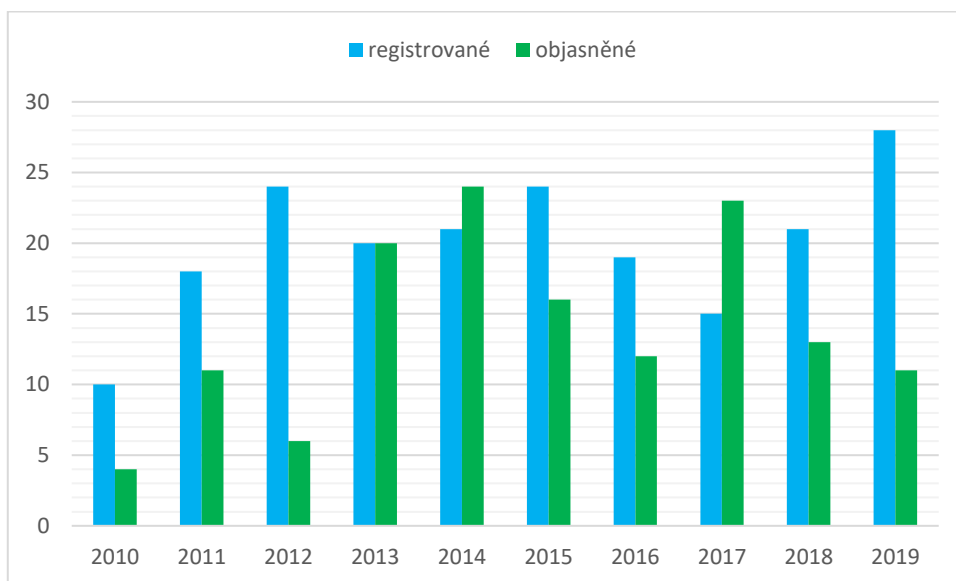
Graf č. 6: Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a rostlinami (§ 299)

Zdroj dat: Policie ČR (vlastní zpracování)

Problematika neoprávněného nakládání s chráněnými druhy živočichů a rostlin je mezinárodně diskutovaná (wildlife crime), vzhledem k její organizovanosti a mezinárodnímu přesahu. Česká republika má v této trestné činnosti hlavně charakter tranzitního nebo cílového státu. I přes snahy zlepšovat podmínky pro odhalování této trestné činnosti, jako je např. zavádění analytického software na letištích, navyšování pracovníků v celní správě i jejich vzdělávání (MŽP ©2020), nedaří se četnost páchaní této trestné činnosti pozvolně snižovat, ale, jak je patrné z grafu č. 6, aspoň se zvyšuje četnost objasněných případů.

Graf č. 7: Pytláctví (§ 304)

Zdroj dat: Policie ČR (vlastní zpracování)

Podobně jako u předchozího trestného činu, tak i v případě trestného činu pytláctví je páchání kolísavé, od roku 2017 s rostoucím trendem. Důvody páchání této činnosti mohou být různé – úmysl získat trofeje pro sběratelské účely nebo k obchodu s nimi, pro získání masa a jeho spotřebu či prodej, nebo třeba jen pro zábavu a jakousi loveckou vášeň.

5.3 Porovnání se Slovenskem

Současná trestně-právní úprava Slovenské republiky vychází ze společných historicko-právních základů jako úprava v České republice. Aktuálně platný zákon č. 300/2005 Z. z., *trestný zákon*, také vychází ze zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona. V porovnání s Českou republikou, došlo na Slovensku k rekodifikaci trestního práva už v roce 2005. Slovenský nový trestní zákon již v této době obsahoval Hlavu VI *Trestné činy všeobecne nebezpečné a proti životnému prostrediu*, která se dělí na dvě části (jak název hlavy indikuje), a právě druhá část, resp. její druhý díl nazvaný *Trestné činy proti životnému prostrediu*, se věnuje trestným činům proti životnímu prostředí.

Druhý díl má rozsah § 300 až § 310. Nachází se zde celkem 15 trestných činů proti životnímu prostředí (obecné i zvláštní skutkové podstaty), z nichž zhruba polovina je srovnatelná s ustanoveními v českém trestním zákoníku, což není překvapující vzhledem ke zmíněnému historicko-právnímu kontextu obou zemí. Konkrétně se jedná například o § 300, § 301 *Ohrozenie a poškodenie životného prostredia* (úmyslné i nedbalostní), § 302 *Neoprávnené nakladanie s odpadmi*, § 305a *Týranie zvierat* nebo § 310 *Pytliactvo*.

Tabulka č. 4: Porovnání maximálních trestních sazeb srovnatelných trestných činů

název trestného činu	z. č. 40/2009 Sb.		z. č. 300/2005 Z. z.	
	ustanovení	sazba	ustanovení	sazba
poškození životního prostředí	§ 293	8 let	§ 300	10 let
neoprávněné nakládání s odpady	§ 298	5 let	§ 302	8 let
vypouštění znečišťujících látek	§ 297	10 let	§ 302a	8 let
látky poškozující ozonovou vrstvu	§ 298a	3 roky	§ 304a	10 let
ochrana chráněných druhů a CITES	§ 299	8 let	§ 305	8 let
týrání zvířat	§ 302	6 let	§ 305a	5 let
zanedbání péče o zvíře	§ 303	2 roky	§ 305b	5 let
pytláctví	§ 304	5 let	§ 310	10 let

Zdroj dat: předmětné zákony (vlastní zpracování)

Bližší srovnání je prezentováno v tabulce č. 4, jež obsahuje celkový výčet ustanovení trestných činů, které jsou ve větší míře shodné, a také komparaci jejich

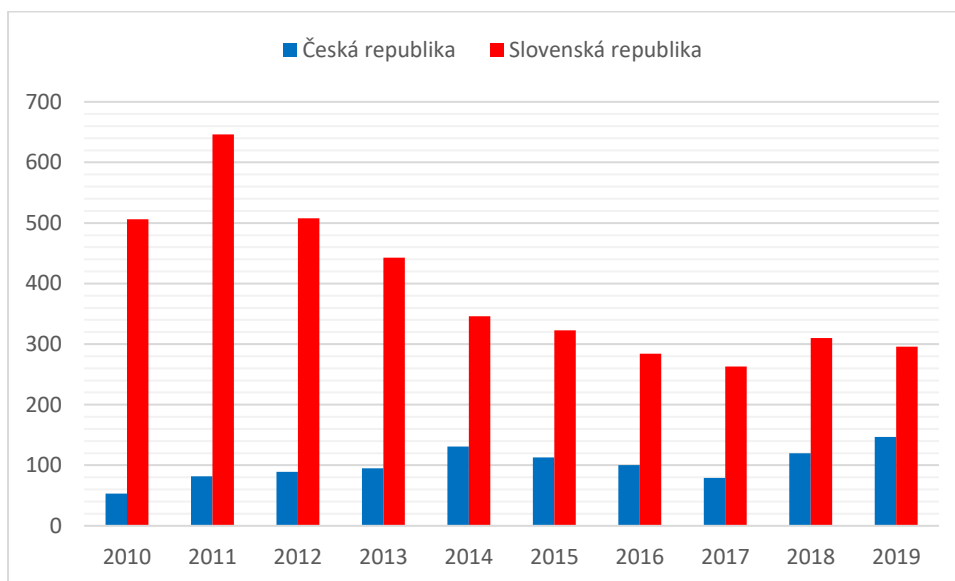
maximálních horních hranic odnětí svobody. Z této tabulky vyplývá, že slovenská trestně-právní úprava umožňuje postihovat srovnatelné trestné činy daleko přísněji. Nahlédneme-li však do ostatních částí slovenského trestního zákona, zjistíme, že v porovnání s českým trestním zákoníkem je umožněno přísnější trestání i u ostatních trestných činů. Je tak otázkou, zda je např. zájem na trestně-právní ochraně životního prostředí na Slovensku vyšší než v České republice.

Další zvláštností slovenské trestně-právní ochrany životního prostředí je, že i příprava trestného činu proti životnímu prostředí je považována za trestnou a je trestána jako samotné spáchání takového trestného činu (ostatně jako u všech trestných činů ve slovenském trestním zákoně – § 13 z. č. 300/2005 Z. z. – „*Príprava na zločin je trestná podľa trestnej sadzby ustanovenej za zločin, ku ktorému smerovala*“).

Ve slovenském trestním zákoně je možné také nalézt i ustanovení trestných činů, které nejsou v českém trestním zákoníku obsaženy. Některé z nich jsou poměrně zajímavé. Jedná se např. o ustanovení § 303 *Porušovanie ochrany vôd a ovzdušia*, které přímo postihuje poškození specifických složek životního prostředí – vodu a ovzduší. Dále např. § 305c *Organizovanie zápasov zvierat*, které v zásadě alternativně rozšiřuje trestný čin Týrání zvířat, nebo § 309 *Únik organizmov*, kdy se trestá způsobení úniku geneticky modifikovaných organismů z uzavřených chráněných prostor nebo jejich zavážení do životního prostředí.

Co se týče četnosti trestné činnosti na životním prostředí, bylo na Slovensku spácháno celkem 7406 trestných činů za období 2010 až 2019, objasněno potom bylo 4118 trestných činů. Míra objasněnosti za sledované období tak činila necelých 56 %, což je v porovnání s Českou republikou méně. Jak ukazuje graf č. 8, v porovnání s Českou republikou má trestná činnost na Slovensku spíše klesající trend, ale při bližším pohledu na statistiky je patrné, že je tomu tak z důvodu zhruba 2násobného poklesu četnosti trestného činu § 310 *Pytliactvo* (který představuje zhruba 53 % z celkového počtu) v druhé polovině sledovaného období, ostatní trestné činy naopak stoupají, a to především § 302 *Neoprávnené nakladanie s odpadmi* a § 306 *Porušovanie ochrany stromov a krov*.

Graf č. 8: Porovnání vývoje trestné činnosti na životním prostředí ČR a SR

Zdroj dat: Policie ČR a Ministerstvo vnútra SR (vlastní zpracování)

Trestnými činy s největšími četnostmi jsou trestné činy podle § 310 *Pytlactvo* (3925), § 302 *Neoprávnené nakladanie s odpadmi* (1305) a § 305a *Týranie zvierat* (865). V tabulce č. 5 je uvedeno porovnání registrovaných četností srovnatelných trestných činů podle českého trestního zákoníku a slovenského trestního zákona (trestné činy s nulovou četností nebyly do tabulky zpracovány).

Tabulka č. 5: Porovnání četností srovnatelných trestných činů (2010-2019)

název trestného činu	z. č. 40/2009 Sb.		z. č. 300/2005 Z. z.	
	ustanovení	četnost	ustanovení	četnost
poškození a ohrožení ŽP úmyslné	§ 293	14	§ 300	127
poškození a ohrožení ŽP nedbalostní	§ 294	8	§ 301	64
neoprávněné vypouštění znečiš. látek	§ 297	1	§ 302a	3
neoprávněné nakládání s odpady	§ 298	9	§ 302	1305
týrání zvířat	§ 302	428	§ 305a	865
zanedbání péče o zvíře z nedbalosti	§ 303	65	§ 305b	556
pytláctví	§ 304	200	§ 310	3925

Zdroj dat: Policie ČR a Ministerstvo vnútra SR (vlastní zpracování)

Na první pohled je zřejmé, že četnost trestných činů je na Slovensku výrazně vyšší. V porovnání s celkovou registrovanou četností zjištěnou v praktické části této práce je tato četnost na Slovensku za sledované období zhruba 7,3krát větší. Konkrétněji, k trestnému činu pytláctví, který se řadí mezi ty častější trestné činy

na životním prostředí v České republice, dochází na Slovensku dokonce až 19,5krát častěji.

Stejně jako v České republice, i trestná činnost na životním prostředí má na Slovensku rostoucí trend v jistých dílčích částech, především na úseku neoprávněného nakládání s odpady a ochrany stromů (na lesní i nelesní půdě).

5.4 Porovnání s Rakouskem

V Rakousku je systém trestního práva poněkud odlišný než například na Slovensku nebo v České republice. Hmotným pramenem trestního práva je zde tzv. *Strafgesetzbuch (StGB)* – trestní zákoník Rakouska z roku 1974. Trestné činy proti životnímu prostředí obsahuje sedmý oddíl *Siebenter Abschnitt Gemeingefährliche strafbare Handlungen und strafbare Handlungen gegen die Umwelt* (Obecně nebezpečná trestná jednání a trestná jednání proti životnímu prostředí). Na rozdíl od české nebo již zmíněné slovenské úpravy, nemají zde trestné činy proti životnímu prostředí samostatně vymezenou část.

V trestním zákoníku nalezneme celkem 13 ustanovení trestných činů proti životnímu prostředí. Jedná se o § 180 až § 183 StGB. Některé z nich se skutkovými podstatami velmi podobají některým trestným činům proti životnímu prostředí v českém trestním zákoníku. Jde o § 180 *Vorsätzliche Beeinträchtigung der Umwelt* (Úmyslné poškození životního prostředí, nedbalostní forma je upravena v § 181), § 181b *Vorsätzliches umweltgefährdendes Behandeln und Verbringen von Abfällen* (Nakládání s odpady způsobem ohrožujícím životní prostředí a jejich ukládání spáchané úmyslně, nedbalostní forma je upravena v § 181c), § 181f *Vorsätzliche Schädigung des Tier- oder Pflanzenbestandes* (Úmyslné poškození stavu zvířete a rostlin, nedbalostní forma je upravena v § 181g) a § 182 *Andere Gefährdungen des Tier- oder Pflanzenbestandes* (Jiná ohrožení stavu zvířete nebo rostlinstva, nedbalostní forma je upravena v § 183).

V tabulce č. 6 je možné vidět srovnání těchto trestných činů s jejich českými ekvivalenty z pohledu maximální možné trestní sazby za spáchání daného trestného činu (uvedeny jsou pouze úmyslné formy). Na první pohled je zřejmé, že rakouský trestní zákoník trestá srovnatelné trestné činy podstatně mírněji. Maximální hranice trestních sazeb odnětí svobody jsou i u ostatních trestných činů proti životnímu prostředí nastaveny velice mírně (např. u § 181a *Schwere Beeinträchtigung durch Lärm* – Těžké poškození hlukem, je horní sazba trestu odnětí svobody maximálně 6 měsíců).

Tabulka č. 6: Porovnání maximálních horních trestních sazeb srovnatelných trestných činů

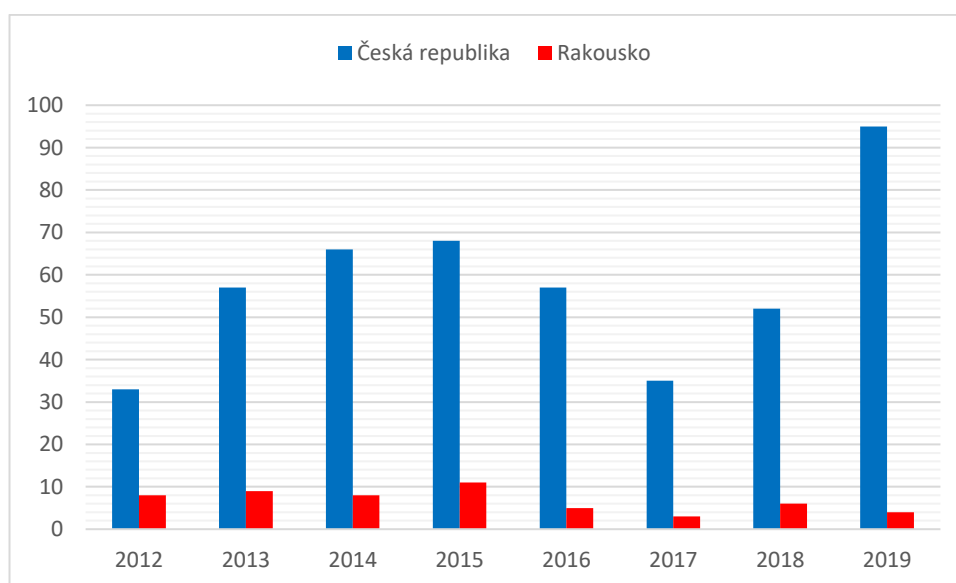
název trestného činu	z. č. 40/2009 Sb.		StGB	
	ustanovení	trestní sazba	ustanovení	trestní sazba
poškození životního prostředí	§ 293	8 let	§ 180	5 let
neoprávněné nakládání s odpady	§ 298	5 let	§ 181b	2 roky
ochrana chráněných druhů a CITES	§ 299	8 let	§ 181f	2 roky
šíření nakažlivé nemoci a škůdce	§ 306	5 let	§ 182	2 roky

Zdroj dat: předmětné zákony (vlastní zpracování)

Kromě uvedených porovnatelných trestných činů proti životnímu prostředí, lze v rakouském trestním zákoníku (StGB) nalézt i další trestné činy proti životnímu prostředí. Například se jedná o již zmíněný § 181a *Schwere Beeinträchtigung durch Lärm* (Těžké poškození hlukem), § 181d *Vorsätzliches umweltgefährdendes Betreiben von Anlagen* (Provozování zařízení ohrožující životní prostředí, nedbalostní forma je § 181e) a § 181h *Vorsätzliche Schädigung von Lebensräumen in geschützten Gebieten* (Úmyslné poškození životních prostorů v chráněných oblastech, nedbalostní forma je upravena v § 181i).

Co se týče trestné činnosti na životním prostředí, na grafu č. 9 je prezentováno porovnání počtu osob odsouzených za trestnou činnost na životním prostředí v České republice a v Rakousku za období let 2012 až 2019.

Graf č. 9: Počet odsouzených osob v ČR a Rakousku za trestnou činnost na ŽP

Počet odsouzených za trestnou činnost na životním prostředí za vymezené období dosahuje hodnoty 54 osob. V porovnání s celkovou hodnotou (463) v České republice, zjištěnou v praktické části práce, se jedná o hodnotu téměř 9krát nižší. Nejvíce odsouzených je v Rakousku za trestný čin podle § 181b StGB neoprávněné nakládání s odpady, a to celkem 23 osob, a dále za § 181 StGB nedbalostní poškození životního prostředí, podle kterého bylo odsouzeno celkem 13 osob.

5.5 Doporučení a návrhy

Trestná činnost na životním prostředí je různorodá a celkově poměrně problematická vzhledem k rozdílným přístupům a metodám při vyšetřování této činnosti (STRAUS, 2017). Dojít tak k jednoznačným a účinným návrhům *de lege ferenda* není snadné s přihlédnutím ke zjištěním vyplývajících z páchání této trestné činnosti.

K zajímavým zjištěním bylo možné dojít v případě porovnání se sousedními státy. Na Slovensku je četnost trestných činů proti životnímu prostředí několikanásobně vyšší, problematickými trestnými činy jsou, stejně jako v naší zemi, týrání zvířat a pytláctví. V porovnání s Rakouskem v České republice máme podstatně vyšší počty osob odsouzených za páchání trestných činů proti životnímu prostředí.

Uvažujeme-li nějakou rovnoměrnou distribuci četností trestné činnosti, lze jako základní problém identifikovat trestně-právní úpravu a samozřejmě i její interpretaci v rámci trestního procesu. Ovšem důležitým prvkem je nepochybně i mentalita obyvatel daného státu a jejich názorový postoj k uznávání trestnosti takovéto činnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že trestné činy proti životnímu prostředí jsou poměrně novým druhem trestně-právní ochrany životního prostředí, vychází především dle názoru autora z pozitivního práva. Což je velmi problematické především v dnešní době, kdy čím dál více klesá důvěra lidí ve stát a lidé tak v kolizi se svými přirozenými právy snadněji toto pozitivní právo upozadí a je tak větší tendence páchat trestnou činnost, jako se tomu například děje v případě zemí bývalého východního bloku (EMAN, 2013).

Sankcionování těchto trestných činů je také otázkou. Na Slovensku jsou například přísnější tresty, ale četnost trestné činnosti na životním prostředí je tam daleko vyšší. Dle názoru autora této práce by bylo vhodné především zefektivnit činnost orgánů činných v trestním řízení a činnost soudů, tedy trestat takové jednání co nejdříve poté, co se událo. Důležitou roli v jednání lidí hraje jejich zkušenost a paměť, a když je stihne trest až po tak dlouhé době, jako několik měsíců nebo i let, tak s přihlédnutím k již zmíněné kolizi pozitivního a přirozeného práva, nebude mít takový trest výchovný charakter, což by mělo být jedním z pilířů sankcionování.

Z těchto výše uvedených důvodů by bylo vhodné seznamovat veřejnost s trestností na úseku životního prostředí a jejími dopady, a zařadit toto téma už i do rámce školního environmentálního vzdělávání. Dále je žádoucí co nejvíce zvýšit objasněnost této trestné činnosti. Toho lze dosáhnout například školením odborníků na problematiku environmentální kriminality nebo modernizací kontrolních metod napříč jednotlivými oblastmi, které jsou objektem trestných činů. V rámci sankcionování by se měli začít více objevovat tresty nápravné, například formou nucených prací na obnově následků poškození životního prostředí.

6. Závěr

Cílem této práce byla analýza vývoje protiprávního chování postihovaného trestním právem na úseku životního prostředí na území České republiky po účinnosti nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., a to prostřednictvím údajů z veřejně dostupných databází Policie ČR, České inspekce životního prostředí, Ministerstva spravedlnosti ČR a českých soudů.

Životní prostředí má pro lidstvo a vůbec život na naší planetě velmi důležitý význam, a proto je potřebná jeho ochrana před nežádoucími chováními, jehož četnost, jak bylo zjištěno, má stoupající tendenci.

V České republice je z trestných činů na životním prostředí nejvíce rozšířeno týrání zvířat, pytláctví a také neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. Ze statistik a kazuistik je pak zřejmé, že takové činy bývají zpravidla trestány velmi mírně, nejčastěji podmíněným odnětím svobody nebo peněžitými tresty v rozsahu desítek tisíc korun, což pro některé pachatele bývají zanedbatelné částky, obzvláště v případech, kdy trestná činnost má mezinárodní přesah a je páchána v rámci činnosti organizovaných skupin.

V porovnání se sousedními státy, jako je Slovensko a Rakousko, co se do trestně-právní ochrany životního prostředí týče, máme v určitých oblastech náskok, v jiných zase možnost se inspirovat – jako například v případě Rakouska zavedení trestnosti nadměrného poškozování hlukem. V rámci objasněnosti trestné činnosti se jeví, že jsme na tom lépe, zejména v porovnání se Slovenskem, ale i tam, stejně jako v České republice, dochází k rostoucí četnosti trestné činnosti na životním prostředí.

Možností a doporučením, jak v pozitivním slova smyslu ovlivnit trestnou činnost na úseku životního prostředí, je osvěta veřejnosti, ideálně už od útlého věku, v oblasti ochrany životního prostředí, dále efektivním vzděláváním kriminalistů a dalších vyšetřovatelů environmentální kriminality, zvýšit míru objasněnosti těchto trestných činů a urychlit proces vyšetřování a potrestání pachatelů, a to převážně tresty, kterým lze např. napravit následky jejich činů. Nic z toho by nemuselo být ale nutné, kdyby se zásadně změnil postoj a chování lidstva k této planetě.

Cíl práce, kterým bylo analyzovat vývoj trestné činnosti na životním prostředí po účinnosti nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. vyhodnocením přehledu údajů z veřejně dostupných databází, byl splněn.

Přehled literatury a použitých zdrojů

Seznam literatury

CEMPÍREK, Martin. 2015. K trestní odpovědnosti právnických osob v lesním hospodářství. *Lesnická práce*. 2015, Sv. 3, ISSN: 0322-9254.

CEMPÍREK, Martin. 2016. Právní rizika v lesnictví. *Lesnická práce*. 2016, Sv. 10, ISSN 0322-9254.

CEMPÍREK, Martin. 2015. Trestné činy na úseku lesnictví. *Lesnická práce*. 2015, Sv. 12, ISSN 0322-9254.

DAMOHORSKÝ, Milan. 2011. Delikt ní odpovědnost v ochraně životního prostředí. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2011, Sv. 3, ISSN 0323-0619.

DAMOHORSKÝ, Milan. 2010. *Právo životního prostředí*. Praha : C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7179-498-1.

DAMOHORSKÝ, Milan. 2015. *Zemědělské právo*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5.

DOMČÍKOVÁ, Tereza. 2017. Vybrané aspekty trestněprávní odpovědnosti: Trestný čin neoprávněného nakládání s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. *Ochrana přírody*. 2017, Sv. 2, ISSN: 1210-258X.

DROBNÍK, Jaroslav. 2010. *Lesní zákon: komentář*. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-425-3..

EMAN, K., Meško, G., Dobovšek, B. 2013. Environmental crime and green criminology in South Eastern Europe - practice and research. *Crime Law Soc Change*. 2013, Sv. 46, Dostupné z WWW: <https://doi-org.infozdroje.czu.cz/10.1007/s10611-013-9419-0>.

CHMELÍK, Jan. 2005. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha : Linde, 2005. ISBN 80-7201-543-5.

JARMIČ, Libor. 2010. Trestní právo a ochrana životního prostředí. *Trestněprávní revue*. 2010, Sv. 9, ISSN 1213-5313.

JELÍNEK, Jiří. 2020. K nové trestněprávní ochraně zvířat aneb trefit kozla. *Bulletin advokacie*. 2020, Sv. 6, ISSN 1210-6348.

KAFKA, Adam. 2003. Trestné činy proti životnímu prostředí. *Právní rádce*. 2003, Sv. 3, 1210-4817.

MALÝ, Karel. 2010. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.* Praha : Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.

MV ČR. 2007. *Aktualizovaná Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí v působnosti resortu vnitra.* Praha : Ministerstvo vnitra: Odbor bezpečnostní politiky, 2007.

NOVOTNÝ, František. 2002. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád, a související předpisy : (komentář).* Praha : Eurounion, 2002. ISBN 80-7317-009-4.

PLESL, Michal. 2012. *Metodické doporučení při odhalování, objasňování a vyšetřování trestného činu poškození lesa podle § 295 trestního zákoníku.* Praha : Policejní prezidium České republiky, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování odbor hospodářské kriminality, 2012.

PŮRY, František. 2000. Možnosti a výhledy trestněprávní ochrany podnikatelských vztahů ustanoveními o trestných činech proti majetku. *Právní rozhledy.* 2000, Sv. 9, ISSN 1210-6410.

SOUKUP, Miroslav. 2001. *Metodická pomůcka k odhalování a dokumentování trestné činnosti v oblasti životního prostředí (lesní hospodářství).* Praha : Kriminální úřad Policejního prezidia České republiky, 2001.

STANĚK, Jiří. 2012. Jak posuzovat trestný čin pytláctví. *Trestněprávní revue.* 2012, Sv. 9, ISSN 1213-5313.

STANĚK, Jiří. 2010. Nový trestní zákoník. *Lesnická práce.* 2010, Sv. 8, ISSN: 0322-9254.

STEJSKAL, Vojtěch. 2011. Trestní odpovědnost jako nástroj prosazování ochrany životního prostředí v evropském kontextu. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica.* 2011, Sv. 3, ISSN 0323-0619.

STRAUS, Jiří. 2017. Metodika vyšetřování trestných činů proti životnímu prostředí. *Kriminalistika.* 2017, Sv. 2, ISSN 1210-9150.

SZAKÁCS, Andrea. 2020. *Vplyv klimatickej zmeny na právny poriadok.* Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislavě, 2020. ISBN 978-80-7160-565-2.

ŠÁMAL, Pavel. 2004. *Trestní zákon.* 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha : C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.

ŠÁMAL, Pavel. 2012. *Trestní zákoník: komentář.* Praha : C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel. 2002. Výběr ze soudních rozhodnutí z oblasti trestněprávní. *Soudní rozhledy.* 2002, Sv. 11, ISSN 1211-4405.

ŠILAR, Jiří. 1980. *Lesní zákon a související předpisy.* Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1980.

TUHÁČEK, Miloš. 2015. *Právo životního prostředí: praktický průvodce.* Praha : Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5464-2.

ZEZULOVÁ, Jana. 2003. K trestnému činu poškozování lesa těžbou podle ustanovení § 181c TrZ. *Trestněprávní revue.* 2003, Sv. 10, ISSN 1213-5313.

ZICHA, Jiří. 2012. Nová úprava některých skutkových podstat trestných činů proti životnímu prostředí. *Trestněprávní revue.* 2012, Sv. 4, ISSN 1213-5313.

Seznam právních předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 23/1962 Sb., o myslivosti

Zákon č. 102/1963 Sb., o rybářství

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu

Sdělení č. 572/1992 Sb., o sjednání Úmluvy CITES

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon)

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči (veterinární zákon)

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon)

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti

Zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství

Zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon

Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 73/2012 Sb., o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší

StGB – Strafgesetzbuch

Seznam soudních rozhodnutí (judikatura)

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 18. 1. 1999, sp. zn. 4 To 597/98
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 5 Tz 274/2001
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 7 Tdo 639/2003
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 657/2011
Rozsudek Okr. soudu ve Frýdku-Místku ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. 81 T 81/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1539/2016
Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 10. 2019, sp. zn. 5 To 346/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2019, sp. zn. 4 Tdo 1362/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2020, sp. zn. 3 Tdo 1482/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2020, sp. zn. 7 Tdo 196/2020
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. 7 Tdo 497/2020
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2020, sp. zn. 7 Tdo 661/2020

Seznam internetových zdrojů

POLICIE ČR, ©2015: Trestná činnost proti životnímu prostředí (online) [cit.2021.03.19], dostupné z <<https://www.policie.cz/clanek/trestna-cinnost-proti-zivotnimu-prostredi.aspx>>.

ČESKÁ INSPEKCE ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, ©2020: EEB: Trestné činy proti životnímu prostředí stojí miliardy a sankce to musí odrážet (online) [cit.2021.03.21], dostupné z <<http://www.cizp.cz/EEB-Trestne-ciny-proti-zivotnimu-prostredi-stoji-miliardy-a-sankce-to-musi-odrazet.html>>.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, ©2020: Vláda schválila akční plán boje proti nelegálnímu obchodu s ohroženými druhy (online) [cit.2021.03.21], dostupné z <https://www.mzp.cz/cz/news_20200120-Vlada-schvalila-akcni-plan-boje-proti-nelegalnimu-obchodu-s-ohrozenymi-druhy>.

Ostatní zdroje

Směrnice 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí

Směrnice 2009/123/ES, která upravuje směrnici 2005/35/ES, o znečištění z lodí

Seznam grafů

Graf č. 1: Statistika četnosti a objasněnosti trestných činů proti životnímu prostředí	31
Graf č. 2: Počet trestních oznámení podaných ČIŽP	32
Graf č. 3: Statistika stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob	33
Graf č. 4: Statistika uložených trestů za trestné činy proti životnímu prostředí	34
Graf č. 5: Týrání zvířat (§ 302)	39
Graf č. 6: Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a rostlinami (§ 299)	40
Graf č. 7: Pytláctví (§ 304)	41
Graf č. 8: Porovnání vývoje trestné činnosti na životním prostředí ČR a SR	44
Graf č. 9: Počet odsouzených osob v ČR a Rakousku za trestnou činnost na ŽP	47

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Celkový přehled registrovaných a objasněných trestných činů (2010-2019)	35
Tabulka č. 2: Statistika registrovaných konkrétních trestných činů proti životnímu prostředí	36
Tabulka č. 3: Statistika jednotlivých objasněných trestných činů na životním prostředí	36
Tabulka č. 4: Porovnání maximálních trestních sazeb srovnatelných trestných činů	42
Tabulka č. 5: Porovnání četností srovnatelných trestných činů (2010-2019)	44
Tabulka č. 6: Porovnání maximálních horních trestních sazeb srovnatelných trestných činů	47